

ลักษณะวิพากษ์สังคมในวรรณกรรมต่อต้านสงครามของไฮนริช เบิล

นอกเหนือจากประเด็นการต่อต้านสงครามที่ปรากฏในวรรณกรรม 5 เรื่องที่นำมาศึกษาแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ในวรรณกรรม 2 เรื่องของเบิลซึ่งเขาเขียนหลังจากที่สงครามโลกสิ้นสุดลงแล้วหลายปี คือ *The Clown* (1963) และ *Group Portrait with Lady* (1971) มีลักษณะสื่อสะท้อนภาพสังคมหลังสงครามของเยอรมนีตะวันตก จากการศึกษาวรรณกรรมของเบิลควบคู่ไปกับการอ่านวรรณกรรมทำให้พบว่า นอกจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวรรณกรรมของเบิลแล้ว สถานการณ์ทางสังคมของประเทศเยอรมนีตะวันตกหลังสงครามมีผลต่อเนื้อหาในบทประพันธ์ของเบิลเช่นกัน เพราะเบิลเป็นชาวเยอรมันอีกคนหนึ่งที่ไม่มองและติดตามความเป็นไปของประเทศบ้านเกิดของตนมาโดยตลอด เห็นได้จากเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมที่เบิลเขียนขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 50 ต้นทศวรรษที่ 70 ที่นอกจากจะเน้นถึงความโหดร้ายของสงครามที่เขาเผชิญมาในฐานะทหาร เนื้อเรื่องในบทประพันธ์ของเบิลในระยะต่อมาจึงบอกเล่าเรื่องราวของชาวเยอรมันที่รอดชีวิตมาจากสงคราม ที่เผชิญอยู่กับความหวาดหวั่นในช่วงที่บ้านเมืองกำลังก่อร่างสร้างประเทศขึ้นมาใหม่จากซากปรักหักพัง ซึ่งเบิลในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคมก็เป็นหนึ่งในชาวเยอรมันที่ต้องประสบชะตากรรมดังกล่าวเช่นเดียวกับเพื่อนร่วมชาติ และด้วยความตระหนักในหน้าที่ของตนในฐานะนักเขียน ที่จะต้องเขียนในสิ่งที่ตนเห็นรอบๆตัว ด้วยสายตาที่ชัดเจน ไม่บิดเบือนความจริง¹

หลังจากที่เยอรมนียอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไขในปี ค.ศ.1945 มหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา โซเวียต อังกฤษ และฝรั่งเศส ก็เข้าทำการยึดครองเยอรมนีโดยแบ่งเยอรมนีออกเป็นเขตยึดครอง 4 เขต รวมทั้งนครเบอร์ลินก็ถูกกำหนดให้แบ่งเป็น 4 ส่วนเช่นกัน ตามข้อตกลงที่มีขึ้นในการประชุมที่ยัลตา (The Yalta Conference) ซึ่งเป็นการประชุมระหว่างสหรัฐอเมริกา อังกฤษและโซเวียต เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1945 การแบ่งเขตยึดครองในครั้งนั้น สัมพันธมิตรได้ตกลงให้เป็นการยึดครองทางทหารชั่วคราว โดยกำหนดให้เป็นการทำงานร่วมกันในนามของคณะกรรมการบริหารสมของมหาอำนาจทั้ง 4 (The Allied Control Council-ACC)

¹ Heinrich Böll, "In Defence of Rubble Literature," in *Missing Person*, trans. Leila Vennewitz (New York: McGraw-Hill Book Company, 1977), p. 126-131.

ต่อมา การประชุมที่ปอตสดัม (The Potsdam Conference) ในเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ค.ศ.1945 ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาการจักรเบียบของยุโรปของประเทศสัมพันธมิตร ต่อจากการประชุมที่ยัลตา สิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องดำเนินการในเวลานั้น คือ ปลดอาวุธและยกเลิกระบบทหารของเยอรมนีในเขตยึดครองทุกเขต กำจัดและควบคุมการดำเนินการอุตสาหกรรมทุกประเภท ที่อาจนำไปสู่การผลิตเพื่อวัตถุประสงค์ในทางทหาร โดยมุ่งพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ในทางสันติเท่านั้น รวมทั้งการล้มล้างแนวคิดชาตินิยมนาซีออกจากเยอรมนี หรือ De-Nazification ซึ่งสัมพันธมิตรได้ดำเนินการในสองลักษณะคือ จับกุมและลงโทษพลเรือนและทหารที่มีพฤติกรรมเข้าข่ายอาชญากรรมสงคราม และรื้อระบบการศึกษาแบบเก่าที่นาซีใช้เป็นเครื่องมือปลูกฝังแนวคิดชาตินิยมให้แก่เยาวชน เพื่อเปลี่ยนให้การศึกษาเป็นพื้นฐานในการปลูกฝังความคิดนิยมประชาธิปไตยต่อต้านระบอบเผด็จการ

ในเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ.1945 จนถึงฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1946 มีการดำเนินการไต่สวนและลงโทษนาซีที่ศาลทหารในเมืองนูเรมเบิร์ก (Nuremberg) อาชญากรคนสำคัญหลายคนรวมทั้งเกอริงถูกตัดสินประหารชีวิต แต่เกอริงทำอัตวินิบาตกรรมก่อนถูกแขวนคอ ส่วนอาชญากรรมสงครามคนสำคัญคือ ฮิตเลอร์ ฮิมเลอร์ และเกิบเบิล นั้นได้ฆ่าตัวตายก่อนหน้าที่พวกเขาจะถูกจับ หลังจากนั้น การกวาดล้างระบอบนาซียังเป็นนโยบายต่อเนื่องที่รัฐบาลเยอรมนีหลังสงครามดำเนินการสานต่อเพื่อล้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของนาซีออกจากประเทศ เช่นการติดตามอาชญากรรมสงครามนาซีที่ยังหลบหนีมาลงโทษ และให้เงินชดเชยเพื่อทำขวัญให้บุคคลที่ถูกนาซีกระทำทารุณกรรมในระหว่างสงคราม เป็นต้น² เกี่ยวกับประเด็นการลบล้างภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของนาซีนี้ เป็นประเด็นสำคัญที่เบิลได้กล่าวถึงในบทประพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ให้เห็นต่อไป

ความช่วยเหลือครั้งสำคัญที่เยอรมนีได้รับจากสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง คือ แผนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่ยุโรปในปี ค.ศ. 1947 ที่มีชื่อว่า "แผนการมาแชล" (Marshall Plan) ซึ่งตั้งชื่อตามผู้ริเริ่มแผนการคือ นายพลจอร์จ ซี. มาร์แชล (George C. Marshall) รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐในขณะนั้น เหตุผลที่สหรัฐอเมริกาต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือยุโรปรวมทั้งเยอรมนีด้วยนั้น ก็เนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจหลังสงครามของยุโรป ที่ตกอยู่ใน

² วิมลวรรณ ภัทโรดม, *ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2540, หน้า 156-158.

สภาพย์แม่ นอกจากนี้ สหรัฐฯยังเกรงว่าความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของยุโรปจะเป็นโอกาสให้โซเวียตซึ่งกำลังต้องการขยายอำนาจการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ เข้ามาครอบครองได้³

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองของโลกฝ่ายเสรีประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ ได้ก่อให้เกิดสงครามเย็นที่ส่งผลให้เยอรมนีถูกแบ่งแยกเป็น 2 ประเทศ คือ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน หรือเยอรมนีตะวันตก และ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนี หรือเยอรมนีตะวันออก จนเวลาล่วงเลยมาถึงปี ค.ศ.1989 เยอรมนีจึงสามารถรวมประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

การฟื้นตัวอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจของเยอรมนีตะวันตกช่วงทศวรรษที่ 50-60 ส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากความต้องการของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรตะวันตก ที่จะสร้างเยอรมันตะวันตกให้มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เพราะนอกจากจะทำให้เยอรมนีสามารถจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ประเทศผู้เสียหายได้แล้ว ยังเป็นการสร้างเยอรมนีตะวันตกให้เป็นด่านป้องกันยุโรปตะวันตกจากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ของฝั่งตะวันออกเพราะเยอรมนีตั้งอยู่บนใจกลางของทวีปยุโรปนั่นเอง⁴

ยิ่งไปกว่านั้น เหตุผลสำคัญที่ทำให้รัฐบาลหลังสงครามของเยอรมนีตะวันตกให้ความสำคัญกับนโยบายเศรษฐกิจ และเร่งสร้างระบบเศรษฐกิจให้มีความมั่นคงหลังสงคราม ก็เพราะการฟื้นฟูประเทศด้านนี้เป็นวิถีทางเดียวที่เยอรมนีจะทำได้ในขณะนั้น เพื่อให้ประชาชนมีงานทำเลี้ยงตัวเองและเพื่อให้ประเทศมีความก้าวหน้าทัดเทียมประเทศอื่นๆในโลก แม้จะมีเงื่อนไขต่างๆที่สัมพันธมิตรกำหนดขึ้นเพื่อจำกัดกำลังการผลิตทางอุตสาหกรรมและการฟื้นตัวทางการค้า รวมไปถึงปัญหาเร่งด่วนในประเทศ เช่น ระบบสาธารณสุขและระบบขนส่งที่ถูกทำลายย่อยยับในสงคราม ปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบในการอุตสาหกรรม ปัญหาขาดแคลนอาหารและที่พักอาศัยของประชาชนหลังสงคราม⁵ ดังที่ปรากฏในบางตอนของบทประพันธ์ของเบิล อย่างไรก็ตามเยอรมนีก็ไม่ต้องพะวงถึงการจัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งกองทัพเนื่องจากเยอรมนีถูกสั่งให้ปลดอาวุธโดยเด็ดขาดตั้งแต่แพ้สงคราม แม้กระนั้น เยอรมนีมิได้เป็นประเทศแพ้สงครามประเทศเดียวที่สามารถพลิกฟื้นสถานะ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28-30.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 148.

⁵ *Questions on German History: Idea, force, decisions from 1800 to the present* (Bonn: the German Bundestag Press and Information Center), pp. 371-375.

ภาพทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของตน ให้กลับขึ้นมาอยู่ในแนวหน้าของโลกได้ เห็นได้จากประเทศญี่ปุ่นที่มีสามารถพัฒนาชาติหลังสงครามได้ภายในระยะเวลาอันสั้นเช่นเดียวกัน⁶

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาที่ตามมาเนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจในขณะนั้นคือ ปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะเนื่องจากประเทศต้องสูญเสียประชากรชายเป็นจำนวนมากไปในสงคราม กลุ่มสตรีเยอรมันที่เป็นกำลังสำคัญในการสร้างชาติมีจำนวนไม่เพียงพอที่จะรับมือกับการขยายตัวของเศรษฐกิจดังกล่าว รัฐบาลเยอรมันจึงได้ขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศโดยมีการเชิญคนงานต่างชาติ หรือที่ชาวเยอรมันเรียกว่า Gastarbeiter (Guest Worker) เข้ามาทำงานในประเทศเพื่อเสริมแรงงานที่สูญเสียไประหว่างสงคราม⁷ คนงานเหล่านี้ได้รับการว่าจ้างชั่วคราวให้เข้าทำงานในปี ค.ศ. 1951-1973 รัฐบาลเยอรมนีตะวันตกได้เซ็นสัญญากับอิตาลี (1955) สเปนและกรีซ (1960) ตุรกี (1961) โปรตุเกส (1964) ตูนิเซียและโมร็อกโก (1965) ยูโกสลาเวีย (1968) เพื่อว่าจ้างคนงานจากประเทศเหล่านี้ให้เข้ามาใช้แรงงานในประเทศ

อย่างไรก็ตามคนงานจากต่างประเทศเหล่านี้เองที่ต่อมา กลายเป็นปัญหาสังคมของเยอรมนี โดยเฉพาะคนงานชาวตุรกี เพราะในการเดินทางมาทำงานในเยอรมนี พวกเขาไม่ได้เข้ามาเพียงตัวคนเดียว แต่ยังพาคครอบครัวและนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเข้ามาพร้อมกันด้วย นอกจากศาสนาอิสลามที่ชาวตุรกีนับถือแล้ว ความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ รูปร่างหน้าตาที่ต่างจากชาวยุโรปอื่นๆอย่างเห็นได้ชัด ภาษา ประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมความเป็นอยู่ โดยไม่พยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมแบบเยอรมัน ทำให้คนงานเหล่านี้กลายเป็นกลุ่มคนแปลกหน้า (Fremden) ในสังคม⁸ ซึ่งใน *Group Portrait with Lady* เมลได้กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนต่างชาติเหล่านี้ไว้ในตอนท้ายเรื่อง

ผลของความช่วยเหลือจากสหรัฐด้วยแผนการมาแชล และดังกล่าวข้างต้น ทำให้เยอรมนีตะวันตกสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วหลังสงครามและกลับขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของยุโรป ความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่รู้จักกันดีในชื่อ "ความมหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจ" (Wirtschaftswunder – The Economic Miracle) อย่างไรก็ดี ความสำเร็จดังกล่าวยังเป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคมการเมืองอีกหลายประการที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 168.

⁷ พรสวรรค์ วัฒนางกูร, "ปัญหาชาติใหม่ในเยอรมนี บทวิเคราะห์ความเป็นมาและสาเหตุ," *วารสารยุโรปศึกษา* ปีที่ 1 เล่มที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2537):77.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

50 ถึง กลางทศวรรษที่ 60 เช่น การดำเนินนโยบายการค้าแบบตลาดเสรี (Social Market Economy) การออกกฎหมายแรงงานเพื่อเพิ่มสิทธิและอำนาจให้แก่คนงานในระบบอุตสาหกรรม⁹

ล่วงเข้ากลางทศวรรษที่ 60 เหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกประเทศมีส่วนผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในเยอรมนีตะวันตก และทำให้เบิลซึ่งอยู่ในฐานะนักเขียนอิสระในขณะนั้นอดไม่ได้ที่จะแสดงทัศนคติวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในบทประพันธ์ ทั้งที่เป็นบทความและบันเทิงคดีรวมทั้งให้การสนับสนุนองค์กร APO (Außerparlamentarische Opposition – The extra-parliamentary opposition) ที่มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและปัญญาชน ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อต่อต้านการกระทำอันเป็นการส่งเสริมเผด็จการรวมทั้งการที่คนรุ่นก่อนเพิกเฉยต่อการรับผิดชอบการกระทำของฮิตเลอร์และพรรคนาซี และต่อต้านการส่งเสริมระบบทุนนิยมหลังสงครามที่นำไปสู่ปัญหาช่องว่างระหว่างชนชั้น เป็นต้น

ในเยอรมนีตะวันตก เหตุการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในหมู่ประชาชน คือการร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมระหว่างพรรค CDU และพรรค SPD โดยมีอดีตนายกรัฐมนตรี ค็อนราท กือซิงเงอร์ เป็นนายกรัฐมนตรี และการกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองอีกครั้งในรัฐบาลของอดีตนายกรัฐมนตรีหลายคน ทำให้ประชาชนเยอรมันบางส่วนรวมทั้งเบิลเกรงว่าฝ่ายค้านจะไม่มีประสิทธิภาพมากพอที่จะควบคุมรัฐบาล

ส่วนเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นนอกประเทศ แต่มีผลต่อความคิดอ่านของกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวของเยอรมันในช่วงนั้น ได้แก่ การเกิดสงครามเวียดนามและกระแสการประท้วงที่รุนแรงของชาวอเมริกัน การต่อต้านระบอบการปกครองแบบสตาลิน (Stalinism) รวมทั้งการบุกเข้ายึดครองประเทศเชโกสโลวาเกียของสหภาพโซเวียต การแพร่ขยายลัทธิทุนนิยมของประเทศในโลกตะวันตกเข้าสู่ประเทศโลกที่ 3¹⁰ ซึ่งในประเด็นสุดท้ายนี้ เบิลได้สะท้อนให้เห็นในช่วงท้ายของเรื่อง *Group Portrait with Lady*

ต่อไป ผู้วิจัยจะได้อภิปรายให้เห็นว่า นอกจาก *The Clown* และ *Group Portrait with Lady* ของเบิล จะเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอแนวคิดต่อต้านสงครามดังที่ได้อภิปรายไว้ในบทที่ 4 แล้ว วรรณกรรมทั้งสองเรื่องของเบิลยังเสนอแนวคิดวิพากษ์สังคม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ

⁹ วิมลวรรณ ภัทโรตม, *ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*, หน้า 164-166.

¹⁰ Robert C. Conard, *Understanding Heinrich Böll*, pp. 95-96.

สังคมเยอรมันร่วมสมัยของเบิล โดยผ่านกลวิธีการเสนอที่ต่างกัน เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ที่ต่อเนื่อง ดังนั้น ประเด็นวิพากษ์สังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมของเบิล ไม่ว่าจะเป็นการเสนอโดยผ่านตัวละครหรือแก่นเรื่อง จึงมีความเกี่ยวพันซับซ้อนจนยากที่จะแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด แต่เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเข้าถึงวรรณกรรมของเบิล ผู้วิจัยจึงขอแบ่งประเด็นวิพากษ์สังคมเป็น 3 หัวข้อคือ การโจมตีชาวเยอรมันที่เคยสนับสนุนการทำสงคราม เพื่อเรียกร้องให้เพื่อนร่วมชาติหันกลับมาองและเรียนรู้จากประสบการณ์สงครามในอดีต การวิพากษ์ศาสนจักรคาทอลิกในฐานะที่ล้มเหลวที่จะเป็นผู้นำด้านศีลธรรม และการวิพากษ์วิถีชีวิตและสังคมเยอรมนีตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

5.1 การโจมตีชาวเยอรมันที่เคยสนับสนุนการทำสงครามและลัทธิชาตินิยมนาซี

หากเรามอง *The Clown* ในบริบทของประวัติศาสตร์สังคมเยอรมนีตะวันตก อาจกล่าวได้ว่า เบิลประพันธ์วรรณกรรมเรื่องนี้ขึ้นเพื่อเสนอปัญหาของสังคมเยอรมันในช่วงต้น ทศวรรษที่ 60 อันเป็นปัญหาทางสังคมที่เบิลเห็นว่าสืบเนื่องมาจากสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเด็นทางการเมืองที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในประเทศเยอรมนีตะวันตกขณะนั้นคือ การกลับเข้ามามีบทบาทในรัฐบาลของอดีตผู้ที่เคยให้การสนับสนุนพรรคนาซี ซึ่งมีจำนวนประมาณ 80% แม้ว่าในอดีตคนเหล่านี้จะเคยให้การสนับสนุนนาซี แต่บทบาทที่พวกเขาเคยมีในรัฐบาลเก่า เหตุผลก็คือรัฐบาลไม่อาจดำรงอยู่ได้หากขาดประสบการณ์ของคนเหล่านี้¹¹

ในบทสุดท้ายของ *And Where Were You, Adam?* ที่วรรณกรรมระบุว่า เป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์โลกจะสิ้นสุดลง เบิลบรรยายให้เห็นถึงภาพของนายพลซึ่งผู้อ่านพบในบทแรก ที่สั่งให้กองทหารที่ไฟน์ฮาลส์ประจำอยู่ออกรบ จนทหารเหล่านั้นพบกับความตายที่น่าอนาถและความสูญเสียของเวลาและชีวิต ในขณะที่ตัวนายพลเองกลับมีใบหน้าที่ยิ้มแย้ม สุขภาพดีและมีท่าทางเป็นสุภาพบุรุษทั้งที่เขากำลังถูกทหารอเมริกันคุมตัวเข้ารับการสอบสวน ตรงข้ามอย่างสิ้นเชิงกับภาพของเขาในบทแรก แม้เบิลจะมีได้กล่าวถึงผลของการสอบสวนภายหลังจากสงครามสิ้นสุดลง แต่การบรรยายภาพใบหน้าที่ยิ้มแย้มมีสง่าราศีนายพลก็ได้สะท้อนให้เห็นเป็นนัยว่า ในสงครามครั้งนี้ ผู้ที่เป็นฆาตกรตัวจริงที่ส่งทหารออกไปสู้และเสียชีวิตในสนามรบกลับยังมีชีวิตอยู่ และมีได้แสดงความสำนึกเสียใจต่อสิ่งที่ตนกระทำไปในระหว่างสงครามเลยว่า เป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรม

¹¹ Robert C. Conard, *Understanding Heinrich Böll* (Columbia, South Carolina: University of South Carolina Press, 1992), p. 84.

เพราะมิได้คำนึงต่อความรู้สึกของทหารเหล่านั้นว่าทรมานและฉีดยาเพียงไรเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ
ทั้งนายพลยังอาจจะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระหลังสงครามสิ้นสุดลง

Feinhals recognized the general at once : he looked better, more relaxed, and he was wearing the Knight's Cross at his neck now, he even seemed to be smiling gently as he walked quietly and docilely ahead of the two sentries, who had the barrels of their machine pistols trained on him. Almost all the yellow had left the General's face, and he no longer looked tired either ; his face was harmonious, quiet, cultivated, and humane, that very gentle smile made his face beautiful. ¹²

แม้วรรณกรรมจะมีได้ให้ข้อสรุปอย่างแน่ชัดในกรณีของนายพลที่ยังมีชีวิตอยู่นี้ว่า จะเป็น
ตายร้ายดีอย่างไรหลังสงคราม แต่ในเรื่อง *The Clown* วรรณกรรมที่เบิลเขียนขึ้นในปี ค.ศ.1963
อาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำแก่นเรื่องการโจมตีลัทธินาซีและกลุ่มคนที่ให้การสนับสนุนการทำสงคราม
ที่มีชีวิตรอดเหลืออยู่หลังสงครามมาขยายต่อ นอกจากลักษณะต่อต้านสงครามที่ผู้วิจัยได้อภิปราย
ไว้ในบทที่ 4 แล้ว *The Clown* ยังเป็นนวนิยายที่เบิลเขียนขึ้นเพื่อมุ่งโจมตีกลุ่มบุคคลซึ่งในอดีตเคย
ให้การสนับสนุนลัทธินาซีที่ยังมีชีวิตรอดอยู่ภายหลังสงคราม บุคคลเหล่านี้ไม่เพียงแต่ได้รับ
การนับหน้าถือตาในสังคมในฐานะผู้มีเมตตาธรรม แต่ยังพยายามที่จะกลบเกลื่อนความไร้
มนุษยธรรมในอดีตสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของตนภายใต้หน้ากากของผู้มีคุณธรรม

เรื่องราวในนวนิยาย เป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครระบุว่าเกิดขึ้นในปี ค.ศ.1962 อันเป็นช่วง
เวลาเดียวกันกับเวลาในโลกแห่งความจริง ที่เบิลเขียนวรรณกรรมเล่มนี้ขึ้น ในตอนต้นเรื่อง เบิล
ใช้การบรรยายการเดินทางกลับเมืองบอนน์ (Bonn) บ้านเกิดของฮันส์อย่างทุลักทุเลเพราะอาการ
บาดเจ็บที่เข่า เขาต้องเดินกะเผลกจากสถานีรถไฟกลับมายังห้องพักเนื่องจากไม่มีเงินพอที่จะ
จ้างรถแท็กซี่ สภาพร่างกายของฮันส์ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกราวกับว่า ฮันส์เป็นทหารที่กำลังบาดเจ็บกลับ
มาจากสงคราม โดยเปลี่ยนจากเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 มาเป็นชีวิตที่ต้องดิ้นรนหาเข้ากิน
คำของนักแสดงตลกคนหนึ่งในเมือง ฮันส์ต้องต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจและนักลงทุนที่อยู่ในร่างของ

¹² Heinrich Böll, *And Where Were You, Adam?*, trans. Leila Vennewitz (Aylesbury, Bucks: Penguin Books, 1978), p. 144.

ผู้จัดการการแสดง ที่คอยหักเอาเงินที่ได้จากการการแสดงของเขาไปเกินครึ่ง ต้องแข่งขันกันเองกับนักแสดงด้วยกันที่เรงพัฒนามือในการแสดง เพื่อที่จะได้มีเวทีหากิน

ในบทละครโศกนาฏกรรม เช่น *King Lear* ของเชกสเปียร์ เราจะพบว่า ตัวละครที่เป็นตัวตลกซึ่งจะถูกผู้คนรอบข้างหัวเราะเยาะว่าเบาปัญญา เป็นผู้ตั้งคำถามหรือใช้คำพูดที่ฟังดู "ดาษตัน" และ "โง่เขลา" แต่สะท้อนถึง "ความจริง" เท่ากับว่า เชกสเปียร์สร้างตัวตลกที่มองดูโง่เขลา แต่แท้ที่จริงแล้วกลับเป็นคนฉลาดเข้าใจปัญหาเกี่ยวกับชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ในทำนองเดียวกัน การที่เบิลสร้างฮันส์ ให้มีอาชีพเป็นนักแสดงตลกและเลียนแบบ (Pantomime) ก็เพื่อที่จะใช้ความเป็นตัวตลกที่เป็นผู้มีอารมณ์อ่อนไหวของศิลปิน และตัวตลกผู้ที่ไม่ทำอะไรให้สูญเสียรวมทั้งพรสวรรค์พิเศษของเขาที่สามารถ *ได้กลิ่น* หรือสามารถรับรู้อุปนิสัยใจคอและความรู้สึกของคู่สนทนา ทั้งต่อหน้าและทางโทรศัพท์ ในการเปิดเผยเบื้องหลังทางสังคมและความคิดของตัวละครอื่นๆ และนำผู้อ่านมาถึงข้อสรุปที่ว่า สุดท้ายแล้ว ฮันส์ ตัวตลกผู้ล้มเหลวในอาชีพการงาน ชีวิตครอบครัว และเป็น "คนนอก" ในสายตาของคนรอบข้าง กลับเป็นคนเดียวในเรื่องที่สามารถมองเห็นความจริงที่ซ่อนไว้ภายใต้หน้ากากของผู้มีคุณธรรมและผู้เคร่งศาสนา

แม้ว่าอาการบาดเจ็บจะทำให้ฮันส์ต้องอยู่แต่ในห้องของตน การดำเนินเรื่องโดยใช้กระแสสำนึกของฮันส์และการสนทนาระหว่างเขากับตัวละครตัวอื่นๆ เปรียบเสมือนการทำสงครามระหว่างตัวของเขาเองกับคนที่อยู่แวดล้อม ในเรื่อง *The Clown* เราอาจแบ่งตัวละครที่สนทนากับฮันส์ได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกคือ ตัวละครที่ในอดีตเคยให้เห็นด้วยกับลัทธิชาตินิยมนาซี ส่วนอีกกลุ่ม คือตัวละครที่เป็นสมาชิกของ The Progressive Catholic กลุ่มคนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกซึ่งมารีชอบพบปะสมาคม การที่ฮันส์เปรียบเทียบโทรศัพท์ในห้องของเขาว่า เปรียบเสมือนอาวุธเพียงชนิดเดียวที่เขามีอยู่เพื่อต่อสู้แย่งมารีกลับมา และเพื่อต่อกรกับบุคคลที่เคยให้การสนับสนุนนาซีที่พยายามกลบเกลื่อนอดีตอัปเลวร้ายของตน ดังตัวอย่างความคิดของฮันส์ว่า ... I slowly replaced the receivers. It was the only weapon I had left, and I would soon be making use of it.¹³

การสนทนากับบุคคลเหล่านี้ ทำให้ฮันส์ได้เห็นถึงความกลับกลอกของอดีตคนที่เคยให้การสนับสนุนนาซีที่ยังมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายโดยไม่รู้สึกละอายใจหรือสำนึกต่อการกระทำในอดีตของตนอย่างแท้จริง วรรณกรรมได้ให้เหตุผลว่า การที่ฮันส์ยังคงมีความรู้สึกเจ็บปวดต่อเหตุการณ์ในอดีต

¹³ Heinrich Böll, *The Clown*, trans. Leila Vennewitz (London: Weidenfeld and Nicolson, 1965), p.14.

สมัยสงครามนั้น ก็เพราะเขาเป็นผู้มีอารมณ์อ่อนไหว และสามารถจดจำรายละเอียดเล็กๆน้อยๆที่เกิดขึ้นกับชีวิต ที่ตัวละครคนอื่นมิได้สนใจจำ แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานแล้วก็ตาม เบิลดำเนินเรื่องโดยใช้กระแสสำนึกของฮันส์ในการระบุถึงรายละเอียดที่เกิดขึ้นในชีวิตของเขาดังกล่าว เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม้พี่สาวของฮันส์จะเสียชีวิตแล้ว แต่ความทรงจำที่ฮันส์มีเกี่ยวกับเธอยังคงแจ่มชัดอยู่จิตใจของเขา ในระหว่างการสนทนากับนางชเนียร์และเมื่อเขานอนอยู่คนเดียวหลังจากนั้น ฮันส์นึกถึงเย็นวันหนึ่ง ขณะที่เขากำลังเดินกลับบ้านหลังเลิกเรียน เขามองเห็นเฮนเรียตตาซึ่งอยู่บนรถรางส่งยิ้มและโบกมือให้เขาอยู่ใหนๆ การพบกันระหว่างพี่น้องในครั้งนั้นเป็นการพบกันครั้งสุดท้าย ก่อนที่เฮนเรียตตาจะหายสาบสูญไปในแนวหน้า ฮันส์จดจำหมวก เสื้อผ้า แววดตาและรอยยิ้มของพี่สาวของเขาได้ รายละเอียดที่ปรากฏในรูปของความทรงจำที่ผู้อื่นเห็นว่าไม่สำคัญเหล่านี้เองที่ทำให้เขาไม่อาจลืมบุคคลที่ตายไปจากโลกนี้ได้ เพราะความทรงจำของฮันส์กลายเป็นสิ่งที่มีชีวิตขึ้นอยู่กับเวลาอีกต่อไป ดังที่เขากล่าวไว้

I believe that the living are dead, and that the dead live, not the ay Protestants and Catholics believe it. For me a bot like Georg, who blew himself up with a Bazooka, is more alive than my mother. I can still see him, a freckled, awkward boy standing there ...¹⁴

เบิลสามารถนำกลวิธีการดำเนินเรื่องแบบกระแสสำนึกของตัวละครมาใช้ได้อย่างเหมาะสมในการสนับสนุนแก่นเรื่องการหลงลืมอดีตอันโหดร้ายในช่วงสงคราม เพราะในขณะที่เวลาปัจจุบันในนวนิยายเริ่มขึ้นในตอนเย็นวันหนึ่งของเดือนมีนาคม ปี 1962 และจบลงในเวลาสายของวันรุ่งขึ้น การดำเนินเรื่องไปตามกระแสสำนึกของฮันส์พาผู้อ่านย้อนเวลากลับไปยังปี 1945 อันเป็นปีสุดท้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 และบอกเล่าเรื่องราวสำคัญที่เกิดขึ้นในชีวิตของฮันส์ ตั้งแต่เหตุการณ์สะเทือนใจที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อนบ้าน และการเริ่มชีวิตคู่ระหว่างเขากับมารี ฮันส์เป็นกระบอกเสียงของเบิลในการเรียกร้องให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อนร่วมชาติของเขา หันกลับมาคิดว่า สมควรหรือไม่ที่มนุษย์จะพยายามทำเป็นลืมอดีตเกี่ยวกับสงครามโลก ที่ทิ้งรอยแผลลึกเอาไว้ให้ สมควรแล้วหรือที่จะให้อภัยแม่ที่รักชาติอย่างมีเดบอด จนยอมส่งลูกของตนออกไปเสี่ยงชีวิตในแนวหน้า และยอมเลือกที่จะเข้าข้างฝ่ายนาซี มากกว่าจะปกป้องลูกของตน

¹⁴ Ibid., p. 22.

นอกจากนี้ สงครามทำให้ครอบครัวชเนียร์แตกแยกกันอย่างไม่อาจประสานดังเดิม เบิลชี้ให้เห็นว่าเป็นเพราะความเห็นทางการเมืองคือลัทธิชาตินิยมและความเห็นแก่ตัวของคน คือนางชเนียร์นั่นเองที่เป็นปัจจัยให้ชีวิตครอบครัวชเนียร์ที่ประกอบไปด้วยพ่อ แม่ พี่สาว และน้องชายของตนต้องแตกร้าง นางชเนียร์ แม่ของฮันส์เป็นหนึ่งที่ยพยายามลืมเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต นางเคยเห็นด้วยกับแนวคิดชาตินิยม และส่งลูก 3 คน เข้าร่วมเป็นสมาชิกยุวชนนาซี จนเป็นสาเหตุให้เฮนเรียตตา ลูกสาวคนโตต้องเสียชีวิตในขณะที่มีอายุเพียง 16 ปี แต่หลังสงครามนางมีตำแหน่งเป็น "Executive Committee of the Societies for the Reconciliation of Racial Differences"¹⁵ และมักจะเดินทางไปต่างประเทศเสมอ เพื่อจัดการประชุมเกี่ยวกับการประสานรอยร้าวอันเกิดจากความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ

การที่เบิลได้เขียนเป็นทำนองเสียดสีชาวเยอรมันประเภทเดียวกับนางชเนียร์ไว้อย่างเจ็บแสบในการสนทนาทางโทรศัพท์ระหว่างฮันส์กับแม่ เมื่อนางชเนียร์รับโทรศัพท์ซึ่งสาวใช้โอนให้ผิดเครื่องทำให้นางคิดว่าเป็นโทรศัพท์จากผู้ที่มาติดต่อเรื่องงานของสมาคมและออกตัวด้วยน้ำเสียงเป็นงานเป็นการว่าเป็น *กรรมการบริหารสมาคมเพื่อการสมานสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ* คำพูดของฮันส์ผู้ซึ่งเป็นตัวแทนทัศนคติดังกล่าวของเบิล ที่ตอบกลับไปในทันทีโดยอ้างถึงสิ่งที่เกิดในอดีต จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความคิดของเบิลว่าเวลายังไม่อาจรักษาบาดแผลในจิตใจของมนุษย์ผู้มีชีวิตร่วมเห็นเหตุการณ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ โดยเฉพาะบาดแผลที่เกิดจากการสูญเสียบุคคลที่ตนรัก เขากล่าวว่า

I am a delegate of the Executive Committee of Jewish Yankees, just passing through—may I please speak to your daughter ?" I even startled myself. I heard my mother exclaim (...) She said : " I suppose you can never forget that, can you ?" I was almost in tears myself and said softly : " Forget ? Ought I to, Mother ?" ¹⁶

แม้ว่าปฏิกิริยาของนางชเนียร์เมื่อได้ยินคำพูดของฮันส์ คือการร้องไห้ แต่เมื่อฮันส์สอบถามเธอก็เกี่ยวกับความเป็นไปของชนิตส์เลอร์ นักเขียนผู้นิยมนาซีที่เคยมาอาศัยร่วมชายคาเดียวกับเขาใน

¹⁵ Ibid., p. 24.

¹⁶ Heinrich Böll, *The Clown*, trans. Leila Vennewitz (London: Weidenfeld and Nicolson, 1965), p. 25.

บ้านตระกูลชเนียร์เมื่อสมัยสงคราม การเล่าถึงความมีชื่อเสียงในสังคมของชนิทส์เลอร์ด้วยน้ำเสียงชื่นชมของนางชเนียร์ทำให้อันส์ รวมทั้งผู้อ่านตระหนักว่า แท้จริงแล้ว นางชเนียร์ มิได้มีความสำนึกผิดเกี่ยวกับความผิดพลาดของตนในอดีต การเป็นกรรมการบริหารสมาคมของนาง เป็นเพียงการกระทำตามกระแสสังคมที่แปรเปลี่ยนไป เพื่อที่จะให้ตนพ้นผิดและเพื่อชื่อเสียงในวงสังคม เช่นเดียวกับการกระทำของชนิทส์เลอร์ ตัวละครนักเขียนผู้เคยนิยมยกย่องฮิตเลอร์

เบิลสร้างชนิทส์เลอร์ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความกลับกโลก และพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะเอาตัวรอดหลังสงคราม เขาเป็นหนึ่งในบรรดานักเขียนที่มาอาศัยอยู่กับครอบครัวชเนียร์ในช่วงเวลาสงคราม แม้ในปัจจุบันเขายังคงไปมาหาสู่บ้านชเนียร์เป็นประจำ โดยไม่รู้สึกละอายใจแม้แต่น้อยว่า เขาเป็นผู้ยุยงให้นางชเนียร์ส่งเฮนเรียตตาไปสู่ความตายในสงคราม อันส์จำได้ว่าชนิทส์เลอร์มักจะพร่ำพูดเสมอเกี่ยวกับ "จิตวิญญาณแห่งยุโรปอันสูงส่ง" (the noble European spirit) และ "สำนึกแบบเยอรมัน" (Germanic consciousness) แต่หลังสงคราม ชนิทส์เลอร์กลับได้รับการยกย่องจากพวกอเมริกันในฐานะผู้ต่อต้านนาซี และมอบงานเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลทางวัฒนธรรม เพียงเพราะเขาเคยเขียนนิยายนำเน่าที่มีเนื้อหาส่อไปในทางหยาบโลนที่จบลงด้วยการแต่งงานกันอย่างลับๆของทหารฝรั่งเศสกับสาวผิวดำ จนทำให้ "สมาคมนักเขียนชาตินิยม" (the National Socialist Writers' Association) ตัดสินระงับการเขียนของเขาเป็นเวลา 10 เดือน เห็นได้ว่า เบิลใช้อันส์เป็นตัวแทนความคิดเห็นของเขาเพื่อประนามคนอย่างชนิทส์เลอร์อย่างรุนแรงว่า เป็นคนปลิ้นปล้อน เพราะปัจจุบัน เขายังพยายามที่จะยกเอาข้ออ้างต่าง ๆ นานาขึ้นมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนในอดีต ทั้งที่อันส์จำได้ดีว่า ชนิทส์เลอร์นั่นเองที่เป็นผู้ที่คอยยุยงให้แม่ของเขาส่งลูกๆเข้าร่วมเป็นสมาชิกเยาวชนนาซี ทั้งที่ในวันก่อนหน้าที่กองทหารอเมริกันจะเข้ายึดประเทศเยอรมันได้ ชนิทส์เลอร์เองที่ยังกล่าวเป็นเชิงเทิดทูนฮิตเลอร์ และแก้ตัวในข้อกล่าวหาเกี่ยวกับนิยายของเขาว่า

Certain injustices of which I have been the victim cannot obscure my clear and objective realization of the fact that the Fuhrer"—his voice actually trembled—"the Fuhrer already holds our salvation in his hands." Spoken about a day and a half before the Americans took Bonn.¹⁷

¹⁷ Ibid., p. 27.

ตัวละครอีกตัวหนึ่งที่เบลีใช้แสดงให้เห็นถึงความกลับกลอกของผู้ที่เคยเห็นด้วยกับการทำสงครามเช่นเดียวกับชนิตส์เลอร์ คือ แฮร์แบร์ท คาลิก อดีตหัวหน้ากลุ่มเยาวชนนาซี ทั้งที่ฮันส์จำได้ว่า คาลิกเป็นผู้มีความคิดริเริ่มให้เกณฑ์เด็กกำพร้าในเมืองมาฝึกการใช้อาวุธเพื่อส่งออกไปสู้กับทหารอเมริกันก่อนที่เยอรมนีจะแพ้สงคราม ทั้งยังเคยกล่าวหาเพื่อนร่วมชั้นเรียนคนหนึ่งและฮันส์ว่า มิได้สืบเชื้อสายมาจากชาวอารยันและยื่นกรานที่จะจับเด็กทั้งสองไปลงโทษ แต่ปัจจุบัน เขากลับเป็นผู้มีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เผยแพร่ความคิดประชาธิปไตยในหมู่คนรุ่นหนุ่มสาว ซึ่งทั้งหมดเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความคิดและการกระทำในอดีตของเขาอย่างสิ้นเชิง การกล่าวถึงพฤติกรรมของคาลิกเป็นการแสดงความเห็นเย้ยหยันโดยตรงต่อผู้ที่เคยเห็นด้วยกับนาซีของเบลีผ่านวรรณกรรม โดยอาศัยกระแสสำนึกของฮันส์

...till I discover Federal Cross of Merit for Dr. Herbert Kalick. Kalick was the boy who had denounced me for being a defeatist and who during the trial had insinuated me for being ruthless, ruthless(...) It said in the paper that he had been awarded the Federal Cross of Merit for "his services in spreading democratic idea among the young."¹⁸

ในฉากงานเลี้ยงที่บ้านคาลิก ซึ่งฮันส์และมารีรับเชิญไปร่วมงานเพื่อยุติความบาดหมางที่เกิดขึ้นในอดีต เมื่อคาลิกยื่นแก้วแชมเปญและแสดงท่าทางจริงใจพร้อมกับคุกเข่าลงต่อหน้าและขอโทษฮันส์ ทั้งที่ฮันส์อยากจะเตะไปที่ใบหน้าของคาลิก เขาหยิบมีดตัดเนยแข็งจากโต๊ะอาหารแล้วแสดงท่าคล้ายกับการแต่งตั้งอัศวินโดยแตะมีดลงบนบ่าทั้งสองข้างของคาลิก พร้อมกับกล่าวแต่งตั้งให้คาลิกเป็นนักประชาธิปไตยและเล่าถึงตอนที่คาลิกพยายามกล่าวหาว่าฮันส์อาจสืบเชื้อสายมาจากยิว ตอนนั้นเองที่ฮันส์ทนเก็บอารมณ์ของตนไว้ไม่ได้และชกหน้าคาลิก การกระทำของฮันส์เป็นการแสดงให้เห็นแสดงให้เห็นว่า เขาไม่อาจลืมความพยายามของคาลิกที่จะพูดเพื่อให้ตัวเขาได้รับโทษ ในฐานะที่เขาถือว่านาซีออกมา แม้จะไม่เข้าใจความหมายเพราะยังเด็ก และฉากงานเลี้ยงที่บ้านของคาลิก สำหรับฮันส์แล้วเป็นเพียงการแสดงละครเพื่อกลบเกลื่อนอดีตอันเลวร้ายของเจ้าของบ้าน เหมือนกับที่ฮันส์แกล้งเล่นละครแต่งตั้งให้คาลิกเป็นนักประชาธิปไตย เพราะเขาเชื่อว่า ความผิดของคนเหล่านี้ เป็นความผิดที่ไม่อาจให้อภัยกันได้ง่ายๆ เพราะความโหดเหี้ยมที่คนเหล่านั้นเคยกระทำเอาไว้ ยังคงติดแน่นอยู่ในความทรงจำของเขา

¹⁸ Ibid., p. 180.

and then suddenly I punched Herbert in the nose,
because I remembered that he had forced one of our
classmates, Götz Buchel, to produce proof of his Aryan
descent, and Götz had got into trouble because his mother
was Italian...¹⁹

ตัวละครที่เบิลสร้างให้เป็นตัวแทนของชาวเยอรมันที่เห็นดีเห็นงามกับลัทธิชาตินิยมอีกตัว
หนึ่งคือ บรีห์ล ครูที่ฮันส์จำได้ว่าเป็นผู้ที่คอยปลูกฝังความคิดชาตินิยมให้แก่เด็กนักเรียน ฮันส์เห็น
บรีห์ลเคยร้องเพลงปลุกใจให้รักชาติในโรงเรียน และเคยกล่าวเป็นเชิงสั่งสอนฮันส์และเพื่อนร่วมชั้น
เรียนว่า ผู้ทรยศต่อชาติจะต้องได้รับผลคือความตายนั้น ปัจจุบันเป็นคนชราที่มีสุขภาพแข็งแรง
และยังได้รับการยกย่องจากชาวเมืองว่าเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญทางการเมืองเพราะมิได้เข้าร่วมเป็น
สมาชิกของพรรคนาซี ชีวิตในบั้นปลายที่สันติสุขของบรีห์ลทำให้ฮันส์รู้สึกสะทอนใจ เพราะความ
ทรงจำในอดีตทำให้ฮันส์รู้สึกว่า แม้ครูของเขาจะมีได้เป็นสมาชิกพรรคนาซี แต่ความคิดและการ
กระทำของเขาในอดีตของครูคนนี้ มิได้มีความแตกต่างจากพวกนาซีแม้แต่น้อย ฮันส์รวมเขาเข้า
เป็นคนกลุ่มเดียวกับนางชเนียร์ และคาลิก เพราะพฤติกรรมของทั้งสามคนได้แสดงให้เห็นถึง
ความกล้าบกลอกเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปหลังสงคราม เพราะพยายามหาเหตุผลต่างๆ
นานาเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ว่า มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆกับพรรคนาซี

Not long ago I ran into him again ; he is old now,
and white-haired, a professor at a Teacher' Training College,
and is said to be a man with a "courageos political past,"
because he never joined the Party²⁰

นอกจากวรรณกรรมได้ประนามการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงการไม่รับผิดชอบต่อการกระทำ
ของในอดีตของกลุ่มตัวละครที่เป็นตัวแทนของผู้คนที่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายชาตินิยมของฮิต
เลอร์แล้ว เบิลยังเห็นว่าการที่คนรุ่นใหม่ให้การสนับสนุนประชาธิปไตยด้วยการเข้าร่วมเป็นทหาร
เป็นความคิดที่เหลวไหล เพราะเท่ากับว่าคนเหล่านี้มิได้ใส่ใจที่จะเรียนรู้ความผิดพลาดของคนรุ่น

¹⁹ Ibid., p. 182.

²⁰ Ibid., p. 16.

เก่า ทั้งที่ความผิวนั้นเป็นเรื่องที่ได้สั่นคลอนรากฐานของมนุษยธรรมอย่างรุนแรง เขาเสนอ
 ทศณะดังกล่าวผ่านกระแสความคิดของฮันส์ เมื่อฮันส์นี้ยกย้อนกลับไปในวันที่เขารู้ว่า เลโอ
 ต้องการสมัครเป็นทหารเพราะเขาเห็นว่าการกองทัพเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตย ฮันส์รู้สึกประหลาดใจที่น้องชายของตมมิได้มีความรู้สึกเกลียดสงครามและการเป็น
 ทหารเช่นเดียวกับเขา ทั้งที่สมัยเมื่อทั้งคู่ยังเด็ก สองพี่น้องถูกเกณฑ์ให้เป็นสมาชิกยุวชนนาซีและ
 ต้องฝึกยิงปืนเบาซึ่งมีอันตรายเกินกว่าจะให้เด็กฝึก ฮันส์เป็นเหตุให้เกออร์ก เพื่อนสมัยเด็กของเขา
 เสียชีวิตเพราะปืนลั่น โดยเลโอเองได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ ทั้งยังเห็นว่าฮันส์ถูกจับและถูกลงโทษให้
 ขุดดินเป็นหลุมขนาดใหญ่เพื่อเป็นกับดักรถถังเพราะกล่าวคำมรสุวาเสีกาลิกหัวหน้าเด็กนาซี
 และสิ่งที่ฮันส์เห็นว่าเป็นเรื่องที่รุนแรงที่สุดที่สงครามทิ้งไว้ก็คือการตายของเฮนเรียตตา รวมทั้ง
 ความไร้สาระของทหารนาซีที่เคยมากินอาหารและสูบบุหรี่ที่บ้านและแสดงความอึดอัดในเครื่องแบบ
 ทั้งที่ทหารเหล่านั้นมิได้ประพฤติอย่างมีเกียรติ เพราะต้องการจะสังหารเพื่อนบ้านของเขาซึ่งเป็น
 เพียงแม่บ้านผู้ไม่มีทางสู้

"Go ahead then," I said, "by all means go and take a
 hand in this nonsense, I'm sorry I'm not liable to be called up."
 Leo looked at me questioningly, but turned away his head when I
 tried to look at him. "Why?" he asked. "Oh," I said, "I would
 like to see the major again who was billeted with us and wanted
 to have Mrs. Wieneken shot. I'm sure he's a colonel by now, or
 a general (...) I was thinking all the time of Henrietta and
 thought it was madness that Leo wanted to be a soldier."²¹

ส่วนในเรื่อง *Group Portrait with Lady* แม้เวลาในปัจจุบันของเรื่องที่ตรงกับทศวรรษที่
 70 ฮันส์เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมของนาซีแล้วก็ตาม แต่เบิลยังเห็นว่าในสังคม ความคิดในแนวชาตินิยม
 ยังคงแฝงอยู่ในชาวเยอรมันบางส่วน ที่ยังรู้สึกรังเกียจเพื่อนร่วมชาติที่มีความสัมพันธ์กับชาว
 ต่างชาติตั้งแต่สมัยสงคราม ทำให้บุคคลในกลุ่มหลังได้รับการดูแลและถูกกีดกันให้กลายเป็นคน
 นอกของสังคม นอกจากนี้ความคิดเชิงชาตินิยมยังคงแฝงตัวอยู่ในรูปของการแสดงท่าทีรังเกียจชาว
 ต่างชาติที่เข้ามาหางานทำในเยอรมนี

²¹ Ibid., pp. 55-56.

ตัวละครที่เบิลสร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของผู้ที่ยังคงมีความคิดในเชิงชาตินิยมคือ มาร์กา วานฟิท (Marga Wanft) หญิงคนงานในร้านขายดอกไม้ของเพลเซอร์ จากการที่ The Au. สัมภาษณ์วานฟิทเกี่ยวกับชีวิตของเลนีในช่วงสงคราม ทำให้เราทราบว่าวานฟิทซึ่งปัจจุบันเป็นหญิง แก่ที่แม้จะมีชีวิตผ่านความโหดเหี้ยมของสงครามโลกครั้งที่ 2 มาแล้ว แต่วานฟิทยังคงหมกมุ่นอยู่ กับความเป็นเยอรมัน เห็นได้จากการที่วานฟิทใช้สรรพนามเรียกเลนีอย่างดูถูกตลอดการให้ สัมภาษณ์ เช่น "...to say much about the hussy" , "a slut" , "a trollop"²² , "that little tart" และพูดถึงนางไฮลโธเนอ เพื่อนร่วมงานอีกคนหนึ่งด้วยน้ำเสียงถากถางว่า "that Jewish Lady"²³ นอกจากนี้การที่วานฟิทยังคงกล่าวประนามเลนีอย่างเสียหายในฐานะที่เธอเป็นภรรยาของบอริส เชลยสงครามชาวรัสเซีย และแสดงความเห็นว่าเลนีสมควรจะได้รับการลงโทษแบบเดียวกับที่ทหาร นาซีกระทำกับเชลยชาวยิวในสงคราม ยังสะท้อนให้เห็นว่าวานฟิทยังมีจิตใจที่ถูกครอบงำด้วย มายาการแห่งเอกลักษณ์ในเรื่องของเชื้อชาติ อันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการ สังหารหมู่ชาวยิว วานฟิทกล่าวถึงเลนีในทางเสียหายว่า

"That's a girl I'd have like to see with her head
shaved (...) To take up with a Russian while our boys
were at the front and her husband killed in action..."²⁴

นอกจากนี้ ในตอนต้นเรื่อง คำพูดที่เพื่อนบ้านใช้เรียกเลนีที่ The Au.รวบรวมมาได้ "Communist whore"²⁵ หรือ "Russian sweetie" การได้รับทราบว่าเด็กๆในละแวกที่ เลนีอาศัย อยู่ถูกห้ามมิให้สมาคมกับเธอ และการที่ The Au.รู้ว่าบางคนต้องการให้เธอถูกรมควันพิษแบบที่ นาซีกระทำกับชาวยิวในสงคราม แสดงให้เห็นถึงความคิดชาตินิยมที่ยังคงมีอยู่ในสังคม สื่อให้เห็นว่า ความรุนแรงอันเกิดจากมายาคติด้านเชื้อชาติยังไม่หมดไปเสียทีเดียว ทำให้เลนีผู้ที่เป็นคนบริสุทธิ์ กลายเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจเพราะการมีความเกี่ยวข้องกับศัตรูของชาติสมัยสงคราม ทั้งที่เธอมิได้ กระทำในสิ่งที่ผิดต่อผู้ใด

5.2 การวิพากษ์บุคคลในคริสต์จักรนิกายโรมันคาทอลิก

²² Ibid., p. 163.

²³ Ibid., p. 164.

²⁴ Ibid., p. 163.

²⁵ Ibid., p. 13.

ในชีวิตจริง เบิลเป็นผู้ที่มีความศรัทธาอย่างยิ่ง ในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในหนังสือรวมบทความไว้กล่าวถึงการเสียชีวิตของเบิลในปี 1985 นักวิจารณ์ชาวเยอรมันหลายท่านกล่าวเป็นเชิงยกย่องความเป็นคาทอลิกของเบิลไว้ดังนี้

He was a Cologne Catholic and remained one to the end : a Catholic who chafed against the Catholic Church, who viewed it from a great distance, increasingly alienated from the Church, and ultimately seceded from its ranks and yet was all his life unwilling to give it up. The Catholic milieu influenced him as much as the petit bourgeois one in which the joiner's son grew up, drilled in piety and resistance to the National Socialists.²⁶

และ

He was a real Christian, a believing Catholic and that is why he wrangled all his life with the Catholic Church, which he officially left at the end although –paradoxical as it may sound – he was never separated from it.²⁷

การที่วรรณกรรมของเขามักจะกล่าวพาดพิงถึงศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกอยู่เสมอ นอกจากจะเป็นเพราะเบิลเป็นผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้าในศาสนา ยังเนื่องมาจากการที่เบิลมักจะแสดงความเห็นอย่างตรงและรุนแรงต่อศาสนจักรคาทอลิกในช่วงหลังสงครามว่า ศาสนจักรคาทอลิกเป็นสถาบันที่ล้มเหลวในการเป็นผู้นำด้านศีลธรรมของประชาชน²⁸

²⁶ Franz Josef Gortz, "Heinrich Böll – More than a Writer : On the death of the winner of the Nobel Prize for Literature," in *Heinrich Böll : On his Death – Selected obituaries and the last interview*, trans. Patricia Crampton (Bonn: 1985 Inter Nationes Bonn, 1985), p. 7.

²⁷ Marcel Reich-Ranicki, "Writer, Jester, Preacher," in *Heinrich Böll : On his Death – Selected obituaries and the last interview*, trans. Patricia Crampton (Bonn: 1985 Inter Nationes Bonn, 1985), pp. 10-11.

²⁸ Enid Macpherson. *A Student's Guide to Böll* (London: Heinemann Educational Books, 1981), 39.

เมื่อ *The Clown* ออกสู่สายตาประชาชนนั้น หนังสือเล่มนี้ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางทั้งในด้านยกย่องและตำหนิติเตียน²⁹ เบิลใช้เรื่องราวของความรักระหว่างฮันส์กับมารีเป็นพื้นในการถกปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกว่า หน้าที่อันแท้จริงของศาสนจักรที่มีต่อชีวิตของปัจเจกชนนั้นคืออะไร และควรจะมีขอบเขตแค่ไหน *The Clown* เป็นสื่อในการสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นความเกี่ยวเนื่องระหว่างปัญหาเรื่องความรักและการใช้ชีวิตคู่เพื่อที่จะสร้างครอบครัวกับปัญหาเกี่ยวกับความศรัทธาและความเชื่อที่มนุษย์มีต่อศาสนา ซึ่งเบิลชี้ตรงไปที่ความประพฤติกว้างขวางของชาวคาทอลิก โดยเสนอประเด็นดังกล่าวผ่านมุมมองของฮันส์ ชเนียร์ ตัวละครเอกของเรื่อง

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มตัวละครที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก กับฮันส์ ชเนียร์ ตัวตลกที่ทุกคนในเรื่องลงความเห็นทั้งต่อหน้าและลับหลังว่า เป็นคนนอกศาสนา เป็นคนนอก ที่แปลกประหลาด มีอารมณ์อ่อนไหวเกินเหตุ อวดดีและปากร้ายในสายตาของคนอื่น เริ่มต้นขึ้นเมื่อเขาตื่นขึ้นมาในเช้าวันหนึ่งแล้วพบว่า มารีหญิงสาวที่ใช้ชีวิตร่วมกับเขาและเดินทางไปกับเขาทุกหนทุกแห่งเป็นเวลาเกือบ 7 ปี ได้หนีจากเขาไปเพื่อแต่งงานกับแฮร์เบิร์ต ซีฟเนอร์ชาวคาทอลิกผู้ร่ำรวย โดยมีเหตุผลว่า การใช้ชีวิตกับฮันส์โดยไม่จดทะเบียนสมรสและไม่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเรื่องผิดบาป เพราะเธอเป็นคาทอลิกและต้องการให้ลูกที่จะเกิดมาในอนาคตเป็นคาทอลิกเช่นเดียวกัน โดยที่ฮันส์ต้องลงชื่อในเอกสารรับรองว่าจะยินยอมให้เด็กเกิดมาเป็นคาทอลิก ข้อเรียกร้องของมารีทำให้ฮันส์ซึ่งแม้จะเกิดมาในครอบครัวโปรเตสแตนต์ แต่มิได้ให้แสดงตนว่าเป็นผู้เคร่งศาสนา รู้สึกเหมือนถูกหักหลัง เพราะตลอดเวลาที่ทั้งสองใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ฮันส์ไม่เคยที่จะขัดใจมารีเมื่อเธอต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เขาปลุกให้เธอตื่นไปโบสถ์ในวันอาทิตย์ และร่วมเดินทางไปบอสน์กับเธอเพื่อร่วมสนทนารธรรมกับกลุ่มคาทอลิกก้าวหน้า (Group of Progressive Catholics)³⁰ ที่มีพระราชาคณะชอมเมอร์วิลด์ (Prelate Sommerwild) เป็นผู้นำกลุ่ม แม้ว่าการเดินทางในแต่ละครั้งจะต้องใช้เงินเกือบทั้งหมดที่สะสมไว้ได้ และบางครั้งทั้งสองถึงกับต้องอดอาหารและเดินฝ่าความหนาวเย็นกลับบ้านเพราะไม่มีเงินเหลืออยู่เลย ตั้งแต่มารีจากไป ฮันส์เริ่มดื่มเหล้าอย่างหนัก จนส่งผลเสียต่อการแสดงและฐานะทางการเงินของตน เขากลายเป็นตัวตลกที่ไร้วิญญาณ และแทบหมดกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อหลังจากฮันส์รู้ว่า เลโอน็องชายผู้เป็นความหวังสุดท้ายของเขาปฏิเสธที่จะมาพบและปลอบใจ สุดท้าย ฮันส์จึงตัดสินใจแต่งหน้าตัวเองด้วยสีขาวให้

²⁹ Robert C. Conard, *Understanding Heinrich Böll*, pp. 79-80.

³⁰ Heinrich Böll, *The Clown*, p.10.

เป็นตัวตลก แล้วเดินถือกีตาร์ไปยังสถานีรถไฟเพื่อร้องเพลงหาเงินประทังชีพ และรอคอยการกลับมาจากโรมของมารีอย่างสิ้นหวัง

ตามท้องเรื่อง เมื่อฮันส์และมารีเดินทางไปร่วมสนทนากับกลุ่มคาธอลิก ความลำบากที่เกิดจากการเดินทางก็ได้ทำให้ฮันส์รู้สึกแย่มากกับการต้องนั่งฟังการสนทนาที่ทำให้เขารู้สึกว่าน่าเบื่อหน่าย และไม่เป็นธรรมชาติของสมาชิกในกลุ่ม เขาจำได้ว่า ครั้งแรกที่เขาและมารีเข้าร่วมพบกับกลุ่มคาธอลิกนี้ เขารู้สึกกระอักกระอ่วนใจและไม่รู้ว่าจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อทุกคนในกลุ่มรวมทั้งมารีร่วมกันสวดมนต์ หลังจากนั้นคินเคิล (Kinkel) นักการเมืองคาธอลิกก็เริ่มการสนทนาว่าด้วย "ความยากจนในสังคมที่เราอาศัยอยู่" (Poverty in the Society which we live) ซึ่งฮันส์รู้สึกว่า เป็นเรื่องน่าละอาย เพราะในขณะที่คินเคิลกำลังพูดอยู่นั้น เขากลับดื่มไวน์และกินเนยแข็งพร้อมๆ กับการสูบบุหรี่ราคาแพงอย่างมีความสุข ในขณะที่คนอื่นๆ เริ่มกระตือรือร้นกับคำพูดและการกระทำที่ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงของเขา

Kinkel wasn't even aware of the embarrassment he was causing : he rattled on in a kind of Olympian cheerfulness, smoking his fat cigar, raising his glass of wine to his lips, gobbling cheese sticks, until even Prelate Sommerwild, the group's spiritaul adviser, began to get fidgety and changed the subject.³¹

ไม่เพียงเท่านั้น ฮันส์ยังจำได้ว่าครั้งหนึ่ง เมื่อเขาและมารีรับเชิญไปที่บ้านของคินเคิล ทั้งสองได้พบกับสถานการณ์ที่เรียกได้ว่า เป็นสิ่งตรงข้ามกับสิ่งที่คินเคิลเคยพูดและแสดงต่อหน้าคนอื่น ๆ เพราะจากภายนอก ทุกคนจะเห็นความเป็นนักการเมืองฝ่ายคาธอลิกที่มีความกระตือรือร้นเต็มเปี่ยมไปด้วยความคิดที่จะพัฒนาสังคม ทั้งยังมีครอบครัวที่อบอุ่นพร้อมหน้าด้วยภรรยาและบุตร แต่ครั้งหนึ่ง เมื่อฮันส์และมารีมีโอกาสไปที่บ้านของคินเคิล เขาก็ได้เห็นความไม่ปรองดองกับระหว่างสมาชิกในครอบครัว ทุกคนทะเลาะกันอย่างรุนแรง ฮันส์ได้ยินเสียงการลงโทษและเสียงดกรีดร้องด้วยความโกรธของเด็ก ซึ่งเป็นลูกชายของคินเคิล และเมื่อคินเคิลทราบว่ามีแขกมาพบ เขาจึงรีบออกมาต้อนรับด้วยสีหน้าที่ฮันส์มองออกว่า เป็นการยิ้มแยมเพื่อกลบเกลื่อนปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว

³¹ Ibid., p.12.

Kinkel's children shrieked atrociously in the background, an embarrassing contrast to Kinkel's smile and Sommerwild's grin, we could hear faces being slapped, a brutal sound, and behind closed doors, I knew, the shrieking went on worse than ever.³²

เหตุการณ์ที่ฮันส์และมารีพบที่บ้านของคินเคิลและพฤติกรรมที่คินเคิลแสดงออกมาให้เห็นซึ่งเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับที่ตนพูด เป็นสิ่งที่เบิลต้องการบอกกับผู้อ่านว่า ภาพลักษณ์อันสวยงามของผู้ที่เรียกตัวเองว่าเป็นคาธอลิก ดังที่คินเคิลแสดงให้ผู้อื่นเห็นนั้น แท้จริงแล้วมิได้มีความดี ความงามจริงดังที่เขาพูดอ้าง เบิลได้สร้างคินเคิลขึ้นเป็นตัวแทนของนักการเมือง คาธอลิกที่ปลิ้นปล้อนและตีสองหน้า ภาพการกระทำและคำพูดที่ขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงของ คินเคิล ที่เบิลบรรยายให้เห็นนั้น ถือได้ว่าเป็นการโจมตีชาวคาธอลิกโดยตรง

นอกจากคินเคิลแล้ว เบิลแสดงให้เห็นถึงความหน้าไหว้หลังหลอกของชาว คาธอลิก ผ่านความเห็นของฮันส์ที่มีต่อพระราชกฤษฎีกาของเมอริวิลด์ ตัวละครที่เป็นตัวแทนของศาสนจักรคาธอลิกโดยตรง ผู้มีความประพฤติในทำนองเดียวกันกับพฤติกรรมของคินเคิล วรรณกรรมแสดงให้เห็นถึงการตีสองหน้าของเมอริวิลด์ผ่านคำพูดของเขา เมื่อเมอริวิลด์กล่าวถึงผู้เฒ่าเดร์คุมผู้เป็นบิดาของมารีด้วยน้ำเสียงชื่นชม และยกย่องการใช้ชีวิตอย่างสมณะของเดร์คุมให้ผู้อื่นฟัง แต่สิ่งที่ฮันส์รู้จากปากของเดร์คุมเองก่อนหน้านั้น คือเมอริวิลด์คอยบอกเด็กนักเรียนมิให้ซื้อดินสอและขนมหวานจากร้านของเดร์คุมด้วยเหตุผลว่า เดร์คุมไม่ไปโบสถ์และมีความคิดเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้น การกล่าวยกย่องเดร์คุมของเมอริวิลด์จึงเป็นเพียงการกระทำที่เป็นการยกตัวเองให้ดูเป็นนักบวชผู้ทรงธรรม ชื่นชมความสมณะ ทั้งที่จริง จิตใจคิดในสิ่งตรงข้าม ไม่เพียงเท่านั้น สิ่งที่เมอริวิลด์กระทำเสมอเมื่อมารีและฮันส์เข้าร่วมกลุ่มสนทนากับกลุ่มคาธอลิกของเขาก็คือ เมอริวิลด์จะกล่าวพาดพิงถึงเรื่องการอยู่กินฉันสามีภรรยาระหว่างฮันส์กับมารีเสมอเพื่อที่จะทำให้มารีรู้สึกละอายใจและเห็นว่าการกระทำของเธอเป็นบาป

อีกนัยหนึ่ง การกระทำของเมอริวิลด์เป็นสิ่งที่เบิลแสดงให้เห็นว่าการแสดงความเคร่งครัดในจารีตประเพณี ก็เพื่อให้จารีตนั้นเป็นเครื่องบังหน้า จนกลายเป็นการมองข้ามความสำคัญของจิตใจและก้าวท้าวกับชีวิตส่วนตัวมากเกินไป ซอมเมอร์วิลด์เป็นผู้ที่พร่ำพูดอยู่ตลอดเวลาว่าเป็น

³² Ibid., p. 78.

หวังเป็นยัยฮันส์และมารี แต่สิ่งที่เขารวมหัวกับกลุ่มคาธอลิก คือการยุยงให้มารีหนีจากฮันส์ โดยการอ้างถึงประเพณีของชาวคาธอลิกที่จะต้องทำพิธีแต่งงานในโบสถ์และควรทำการจดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย พฤติกรรมของซอมเมอร์วิลล์จึงเป็นสิ่งที่เรียกได้ว่า หน้าไหว้หลังหลอกเพราะเขามีได้เป็นหวังฮันส์อย่างจริงจัง แต่พูดไปเพื่อทำให้ตนดูเป็นผู้มีคุณธรรม เห็นได้จากคำพูดของซอมเมอร์วิลล์ที่แสดงว่ามีน้ำใจช่วยเหลือฮันส์ แต่แท้จริงเป็นการเยาะเย้ยความพ่ายแพ้ของฮันส์หลังจากที่มารีหนีจากเขาไปแล้ว

"So now the only thing left is open adultery," I said.

"You're incapable of that," he said, "I know you better than you think, and you can rant and threaten me as much as you like, I tell you, the terrible thing about you is that you are an innocent, I might almost say, a pure person. Can I help you..."³³

ซอมเมอร์วิลล์เป็นตัวแทนของศาสนจักรคาธอลิกที่เบลชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงความตกต่ำทางศีลธรรมของนักบวช ผู้เป็นตัวแทนของพระเจ้าในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของปวงชน เพราะจากมุมมองของฮันส์การกระทำของซอมเมอร์วิลล์เป็นการชักจูงคริสตศาสนิกชนอย่างมารีให้ประพฤติตนผิดศีล นั่นคือการมีชู้กับซีฟเนอร์ แม้ในอนาคต คนทั้งสองจะทำพิธีแต่งงานกันอย่างถูกต้องในโบสถ์และจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย ทั้งที่ทางพฤตินัยฮันส์จะเป็นสามีของมารีอยู่ก่อน แต่ซอมเมอร์วิลล์ไม่ยอมรับโดยยกเอาพิธีกรรมขึ้นอ้างโดยกล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างฮันส์กับมารีเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ลักลอบเป็นคู่รักกันเท่านั้น

เบลได้ใช้บทสนทนาระหว่างฮันส์กับคินเคิลแสดงให้เห็นว่าการยึดติดกับระเบียบปฏิบัติมากเกินไปของชาวคาธอลิก รวมไปถึงการอ้างกฎหมายของรัฐในการจดทะเบียนสมรส ไม่เพียงแต่จะทำลายชีวิตการแต่งงานของเขากับมารี แต่ยังหมายถึงการและจำกัดเสรีภาพของมนุษย์ในการเลือกทางเดินชีวิตของตน เบลเปรียบเทียบให้เห็นพร้อมทั้งประนามการกระทำของกลุ่มคาธอลิกอย่างรุนแรงว่า การทำตามกฎเท่ากับพวกเขาชักจูงมารีให้ทำบาป โดยการมีชู้

"It's too bad you obviously have no sense of metaphysics."

³³ Ibid., p. 126.

“ Everything was fine with Marie as long as she was worried about my soul, but you people taught her to worry about her own soul, and now it's got to the point where I, who have no sense of metaphysics, am worrying about Marie's soul. That much I have grasped of your metaphysics : what she is doing is fornication and adultery, and prelate Sommerwild is acting the pimp.”³⁴

เบิลชี้ให้เห็นความล้มเหลวของศาสนจักรในการเป็นผู้นำทางชีวิตและปลอบประโลมจิตใจผ่านการกระทำของเลโอ น้องชายของฮันส์ผู้เปลี่ยนนิกายจากโปรเตสแตนต์เป็นคาทอลิก และกำลังอยู่ในระหว่างการฝึกเป็นนักบวชในโรงเรียนศาสนา หลังจากที่ฮันส์โทรศัพท์ติดต่อทุกคนแต่ต้องพบกับความผิดหวังเพราะการสนทนาทำให้เขาไปถึงอุปนิสัยที่เห็นแก่ตัวและตรงข้ามกับสิ่งที่คนเหล่านั้นแสดงออกมาภายนอกแล้ว เขาก็ได้คุยกับเลโอ ผู้ซึ่งในขณะนั้นเปรียบเสมือนความหวังสุดท้ายที่จะทำให้เขารู้ว่ามารีอยู่ที่ไหน และหวังว่าเลโอจะเดินทางมาพบเขาที่ห้อง คำพูดของเลโอ กลับทำให้เขาหมดสิ้นความหวัง เพราะกลับกลายเป็นว่าเลโอรู้เรื่องการหนีของมารี โดนที่ไม่บอกกับฮันส์ ซึ่งเท่ากับว่า เลโอในฐานะนักบวชคาทอลิกได้ประพฤติไม่ต่างไปจากชาวคาทอลิกคนอื่นที่เขารู้จัก เขารู้จักกับซีเฟเนอร์และเห็นด้วยที่ว่า การอยู่กินกับระหว่างฮันส์กับมารีเป็นบาป แต่กลับเห็นว่าการแต่งงานระหว่างมารีกับซีเฟเนอร์เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามศีลธรรมทั้งที่การกระทำเช่นนั้น เท่ากับการมีคู่ซึ่งเป็นบาปเหมือนกัน

ยิ่งไปกว่านั้น การปฏิเสธที่จะมาพบเพื่อช่วยเหลือพี่ชายของเลโอ ด้วยเหตุผลว่าต้องเข้าเรียนเพื่อฝึกเป็นนักบวชแสดงให้เห็นว่า ตัวแทนของศาสนจักร คือเลโอไม่สามารถที่จะเป็นผู้นำทางจิตใจของฮันส์ผู้เป็นตัวแทนของปัจเจกชน เนื่องจากเขากลับให้ความสำคัญต่อสถานภาพการเป็นนักบวชของตนเองมากกว่าคำนึงถึงสภาพจิตใจที่บอบช้ำของคนที่เขาเข้ามาขอความช่วยเหลือ

นอกจากวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นว่า หน้าที่ของศาสนา คือช่วยกอบกู้จิตวิญญาณที่อ่อนล้าและบอบช้ำของมนุษย์ โดยผ่านฮันส์ผู้โยนหาความช่วยเหลือนี้จากตัวแทนของศาสนจักร ในบทสนทนาระหว่างฮันส์กับซทูดอร์ ภารโรงของโรงเรียนศาสนาที่เลโอกำลังศึกษาอยู่ เบิลได้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติส่วนตัวของเขาว่า การที่คนหนึ่งจะเข้าถึงศาสนาได้นั้น ไม่จำเป็นว่า คนผู้นั้นจะ

³⁴ Ibid., p. 87.

ต้องสังกัดในนิกายใดหรือศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะตลอดทั้งเรื่องของ *The Clown* เบิลได้ใช้คำพูด ความคิดและการปฏิบัติตัวของฮันส์ซึ่งไม่ใช่ คารอลิกเหมือนตัวละครอื่นเพื่อสื่อว่าการมีจิตใจที่อ่อนไหวและการเข้าถึงศาสนาด้วยศรัทธานั้น มีความสำคัญยิ่งกว่าการประพฤติตนตามธรรมเนียมประเพณีและระเบียบปฏิบัติที่ศาสนจักรกำหนดขึ้น ในตอนท้ายเรื่อง เบิลได้ให้ชตูดอร์กล่าวถึงข้อความในพระคัมภีร์ตอนหนึ่งให้ฮันส์ฟัง หลังจากที่เขารู้ว่าฮันส์ต้องการความช่วยเหลือด้านจิตใจจากเลโอ โดยที่ฮันส์มิได้เป็นคารอลิก ข้อความดังกล่าวมีเนื้อหาที่เป็นเสมือนการสรุปความหมายของการมีศรัทธาต่อพระเจ้าว่า ไม่จำเป็นว่าคนคนนั้นจะเป็นใคร ก็สามารถเข้าถึงศรัทธาที่แท้จริงได้ ไม่แตกต่างจากคนที่เป็นคารอลิก

"You are an unbeliever, aren't you ? Don't say no :

I can tell from your voice that you are an unbeliever. Am I right ?"

"Yes," I said.

"That makes no difference, no difference at all," he said, "there is a place in Isaiah which St. Paul even quotes in the Epistle to the Romans. Listen carefully : To whom he was not spoken of, they shall see : and they have not heard shall understand." He gave a wicked little laugh. "Did you get it ?"

"Yes," I said, with a sigh.³⁵

สุดท้ายฮันส์ ตัวตลกที่ตัวละครอื่นเห็นว่าเป็นคนนอกศาสนา กลับเป็นคนเดียวในเรื่องที่มองเห็นความเปลี่ยนแปลงของผู้ที่เรียกตัวเองว่าชาวคารอลิก โดยอาศัยธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องบังหน้า

5.3 การวิพากษ์วิถีชีวิตและสังคมของชาวเยอรมันตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ในหนังสือ *Understanding Heinrich Boll* คอนเนิร์ตได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับความคิดที่เบิลมีต่อสังคมร่วมสมัยที่เบิลสะท้อนออกมาในวรรณกรรมของเขาว่า

³⁵ Ibid., p. 190.

As Böll saw it , a mechanized, computerized world could be equated with fascism because both mechanization and fascism "reduce a person in his quality as a human being"³⁶

ข้อความดังกล่าวทำให้เห็นว่าเบิลเป็นนักเขียนที่ให้ความสำคัญต่อการมีชีวิตที่เป็นอิสระจากการถูกควบคุมบงการ วรรณกรรมของเบิลเป็นสิ่งที่สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นว่า เขาเป็นนักเขียนผู้ใส่ใจต่อความเป็นไปของชีวิตอย่างต่อเนื่อง เพราะแม้สงครามโลกครั้งที่ 2 จะสิ้นสุดลงเป็นเวลานานแล้วเราก็มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างลัทธิเผด็จการที่ทำลายความเป็นมนุษย์ไปในช่วงสงครามโลกกับโลกแห่งเครื่องจักรกลในปัจจุบัน

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายในประเทศเยอรมนี นับตั้งแต่การเกิดสงครามเย็นที่แบ่งเยอรมนีออกเป็นตะวันตกและตะวันออก จนกระทั่งทั้งสองประเทศเพิ่งจะรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้เมื่อไม่กี่ปีมานี้ ในช่วงปี ค.ศ. 1945 เมื่อเบิลเดินทางกลับถึงบ้านเกิดของเขาที่โคโลญในระยะแรกนั้น ในฐานะประชาชนชาวเยอรมันคนหนึ่ง เบิลจึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องทำพร้อมกับชาวเยอรมันอีกนับล้านในเวลานั้น คือ การเก็บกวาดซากบ้านเรือนที่ถูกทำลายในช่วงสงคราม พร้อมๆไปกับการเริ่มงานประพันธ์ ดังความมุ่งมั่นที่เขามีในวันทีกลับบ้านว่าจะต้องเป็นนักเขียน

เมื่อพิจารณาจากบทประพันธ์หลายๆชิ้นของเบิล รวมทั้งบทประพันธ์ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ เนื้อหาสาระในวรรณกรรมของเบิลได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เบิลมิได้เป็นนักเขียนที่วางเฉยต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัยของเขา ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่พบว่า ในช่วงท้ายของนวนิยายขนาดยาวเรื่อง *Group Portrait with Lady* เบิลได้กล่าวถึงวิถีชีวิตและสังคมเยอรมนีตะวันตกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับอายุของตัวละครเอก คือ เลนี ผู้อ่านจึงทราบว่า เบิลกำหนดเวลาปัจจุบันในเรื่องไว้ที่ปี ค.ศ. 1970 อันเป็นปีเดียวกับที่เบิลประพันธ์งานเรื่องนี้ขึ้น

ตามท้องเรื่อง เลนี กรุยเทน ไฟเฟอร์ (Leni Pfeiffer, née Gruyten) ตัวละครเอกหญิงผู้เป็นจุดศูนย์กลางของเรื่อง ยังคงอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดิมที่ ฮูแบร์ท บิดาผู้ล่วงลับของเธอทิ้งไว้ให้

³⁶ Robert C. Conerd, *Understanding Heinrich Böll*, p. 99.

หลังจากที่บอริสลวอวิช (Boris Lvovich) เซลยสงครามชาวยุโรปผู้เป็นภรรยาของเลนีเสียชีวิตในเมืองแห่งหนึ่ง เลนีได้เลี้ยงดูเลฟ (Lev) ลูกชายคนเดียวของเธอเพียงลำพังจนเติบโตขึ้น เลฟมีงานเป็นพนักงานเก็บขยะในเมือง อย่างไรก็ตาม สถานภาพของเลนีได้เปลี่ยนจากเจ้าของบ้านมาเป็นผู้เช่าบ้าน สืบเนื่องมาจากสมัยสงคราม เนื่องจาก ออตโต ฮอยเซอร์ (Otto Hoysler) ได้ใช้ความเจ้าเล่ห์ทางธุรกิจ หลอกให้เลนีชำระหนี้ด้วยบ้าน แทนเงินที่เธอเคยขอยืมเขาไว้ในช่วงสงคราม เนื่องจากความผันผวนของค่าเงินในสงครามที่ทำให้ที่ดินมีราคาต่ำจนแทบไร้มูลค่า แต่หลังสงคราม เมื่อที่ดินมีราคาสูงขึ้น ฮอยเซอร์จึงต้องการไล่เลนีออกจากบ้านเก่าของเธอเพราะเขาต้องการนำที่ดินในทำเลของบ้านกรวยเทิน ไปลงทุนทำธุรกิจ เพราะเขาเห็นว่าจะนำกำไรอย่างงามมาสู่ตน มากกว่าที่จะปล่อยให้เลนีเช่าในราคาถูก ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงเป็นเวลาเกือบ 20 ปี เมื่อเลนีได้รับจดหมายเตือนจากตระกูลฮอยเซอร์ให้รีบขนย้ายข้าวของส่วนตัวออกจากบ้านกรวยเทิน

ถึงแม้ว่าฮอยเซอร์จะยื่นข้อเสนอมอบให้เลนีและเลฟย้ายเข้าไปอยู่ในห้องชุดที่หรูหราใจกลางใจเมืองแทนที่บ้านเก่า แต่เลนีกลับไม่ยอม เหตุผลที่เธอยังต้องการใช้ชีวิตอยู่ในบ้านหลังเก่าชอมชอนนั้นเป็นเรื่องที่อธิบายได้ หากเราจะพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับเลนี ในด้านที่เกี่ยวกับนิสัยใจคอที่ The Au. ค้นหามาได้ นั่นคือ ความเป็นคนที่มีอารมณ์อ่อนไหวและมีความรู้สึกผูกพันกับอดีต เห็นได้จากการที่เลนีชอบสวมเสื้อผ้าเก่า รองเท้าคู่เก่าตั้งแต่สมัยสงครามโลก หนังสือเล่มเก่าที่เธอชอบและเปิดอ่านนับสิบนับร้อยครั้ง บุคคลลึกลับดั่งกล่าวของเลนีนี่เองที่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เธอไม่ต้องการจากบ้านที่ตัวเองอยู่มาตั้งแต่เล็ก

ส่วนเหตุผลที่สอง ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการที่ทำให้เธอไม่ต้องการย้ายออกจากบ้านกรวยเทิน คือ เลนีได้เปิดบ้านให้กับคนงานที่มีรายได้น้อยและชาวต่างชาติได้เช่าอยู่โดยไม่หวังผลกำไร เพราะเงินที่เธอได้จากการเก็บค่าเช่าทั้งหมดนั้นเป็นเงินจำนวนเท่ากับที่เธอต้องจ่ายฮอยเซอร์ หากเลนีออกจากบ้าน คนงานเหล่านี้จะต้องลำบากหาที่อยู่ใหม่ที่มีราคาแพงกว่าเดิม จากบ้านกรวยเทินของเลนีและผู้เช่าช่วงของเธอเหล่านี้เอง เป็นฉากที่เบิลตั้งใจจะสะทอนให้ผู้อ่านเห็นสภาพของสังคมร่วมสมัยของเขา ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เยอรมนีได้สูญเสียแรงงานเป็นจำนวนมาก ผู้ที่เหลือรอดอยู่ส่วนใหญ่คือผู้หญิง ซึ่งต่อมากลายเป็นแรงงานหลักของเยอรมนีหลังสงครามในการจัดการกับซากปรักหักพังของบ้านเมืองและบูรณประเทศขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตาม ความต้องการคนงานเพื่อฟื้นฟูประเทศมีมากเกินกว่าที่แรงงานที่เหลือในประเทศจะทำได้ รัฐบาลเยอรมนีจึงได้ทำสัญญากับประเทศต่างๆ ในยุโรป เช่น สเปน กรีซ โปรตุเกส และตุรกี เพื่อขอร้องให้คนของประเทศดังกล่าวเดินทางเข้ามาทำงานในเยอรมนี ในช่วงปี

ค.ศ.1951-1973   ดั่งนั้น ตัวละครชาวต่างชาติที่เป็นผู้เช่าบ้านของเลนี เช่น เมเหม็ด ซาฮิน (Mehmet Sahin) และ ปินโต (Pinto) คนขับรถขนขยะชาวตุรกีและโปรตุเกส จึงเป็นใครไปเสียไม่ได้ นอกจากตัวละครซึ่งเป็นตัวแทนของ “คนงานรับเชิญ” ของรัฐบาลเยอรมันในช่วงเวลานั้น

ด้วยความช่วยเหลือด้านแรงงานจากต่างประเทศ ทั้งความช่วยเหลือทางการเงินจากสหรัฐอเมริกาบวกกับความมุ่งมั่นและความสามารถของชาวเยอรมันเอง อีกทั้งปัจจัยทางการเมืองตามทำให้เยอรมนีสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วหลังสงคราม การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ 60 ทำให้เกิดชื่อเรียกปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวว่า “ความมหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจ” ซึ่งเบิลได้จำลองผลพวงของความเจริญรุ่งเรืองของยุคดังกล่าวไว้ในฉากของอาคารสำนักงานสูงทันสมัยในย่านธุรกิจของตระกูลฮอยเซอร์นั่นเอง

เห็นได้ว่า เบิลได้สะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเยอรมนีตะวันตกร่วมสมัยให้เห็นอย่างชัดเจนใน *Group Portrait with Lady* ผ่านชีวิตในช่วงเวลาหลังสงครามของ เลนี การเผชิญหน้ากันระหว่าง เลนีและคณะผู้ช่วยเหลือเลนี ซึ่งประกอบด้วยเพลเซอร์ นางไฮลโรนเนอร์และบุคคลอื่นๆที่รู้จักกับเลนี รวมทั้ง The Au. นักเขียนที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของเลนี กับตระกูลฮอยเซอร์ซึ่งประกอบด้วย ฮอตโต ฮอยเซอร์ อดีตเพื่อนร่วมงานของฮูแบร์ท บิดาของเลนี และเวิร์เนอร์และควร์ท ฮอยเซอร์ หลานชายสองคนของฮอตโต จึงเป็นการเผชิญหน้ากันระหว่างนายทุนกับกลุ่มชนชั้นล่าง การที่เบิลเขียนถึงความขัดแย้งของคนสองชนชั้นในสังคม ก็เพื่อที่จะใช้เนื้อเรื่องในวรรณกรรมของเขาเป็นสื่อในการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัยของเขา นั่นคือกระแสการต่อต้านลัทธิทุนนิยมที่ปะทุขึ้น อันเป็นผลพวงจากกระแสต่อต้านทุนนิยม เผด็จการนิยมและจักรวรรดินิยมตะวันตกที่เกิดในอเมริกาในทศวรรษที่ 60 กระแสต่อต้านดังกล่าวมีอิทธิพลต่อหนุ่มสาวเยอรมันในยุคเดียวกัน จนทำให้เกิดการจัดตั้งเป็นองค์กรอิสระที่มีชื่อว่า APO (Außerparlamentarische Opposition – The Extra Parliamentary Opposition) ซึ่งเบิลให้การสนับสนุนอยู่ด้วย   ดั่งนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า *Group Portrait with Lady* เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างลัทธิทุนนิยมและกระแสการต่อต้านทุนนิยมที่เกิดขึ้นในเวลานั้น

กลุ่มตัวละครตระกูลฮอยเซอร์ ซึ่งเป็นตระกูลที่ร่ำรวยขึ้นภายหลังสงคราม เป็นตัวละครกลุ่มที่เบิลเขียนให้เป็นตัวแทนของนายทุนในสังคมที่เศรษฐกิจกำลังเฟื่องฟูอย่างเต็มที่ จริงอยู่ที่การลงทุนของนักธุรกิจอย่างฮอยเซอร์ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ แต่ในอีกแง่หนึ่ง เบิลชี้ให้เห็นว่า การกระทำของ ฮอตโต ฮอยเซอร์ แสดงถึงการให้ความสำคัญแก่เงินมากกว่ามนุษยธรรม เพราะเขาลืมไปแล้วว่าเลนีมีน้ำใจให้เขาและครอบครัวได้อาศัยด้วยกันในบ้าน ทรูเทน เมื่อบ้าน

ของเขาถูกทำลายในยามสงคราม และลืมไปเช่นกันว่ามารดาของเลนนี่ซึ่งเสียชีวิตไปแล้วนั้นเป็นผู้ทำคลอดให้แก่ควอร์ท หลานชายของเขาในบ้านกรุยเทนในขณะที่สงครามยังดำเนินอยู่ และแม้จะไม่มีที่ดินจากบ้านของเลนนี่ ฮอยเซอร์ก็ยังมีชีวิตอยู่ได้อย่างสุขสบายเพราะพวกเขาเป็นบุคคลผู้ร่ำรวย พวกเขาดำเนินธุรกิจหลายอย่าง และมีบริษัทในเครือมากมายจนกระทั่งย่านธุรกิจย่านหนึ่งได้ใช้ชื่อตามชื่อของครอบครัวว่า "Hoyseringen" ในการไล่เลนนี่ออกจากบ้านกรุยเทนนั่น เหตุผลที่แวร์เนอร์และควอร์ทแฉแก่ The Au. คือ เป็นเพราะพวกเขาไม่ต้องการทิ้งให้ที่ดินที่น่าจะทำได้มหาศาลนั้นกลายเป็นที่ๆเปล่าประโยชน์ และแสดงให้เห็นว่าตนมีน้ำใจกับเลนนี่เพราะได้ยื่นข้อเสนอว่าจะยกห้องชุดราคาแพงห้องหนึ่งที่เป็นสมบัติของตนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน

นอกจากเบิลจะชี้ให้เห็นถึงความเป็นว่ากรกระทำที่ไร้มนุษยธรรมของพวกฮอยเซอร์เป็นการกระทำที่เกิดจากการเป็นผู้ที่ไร้ความรู้สึกอ่อนไหว เพราะนอกจากฮอยเซอร์จะไม่รู้สึกสำนึกในบุญคุณแล้วพวกเขายังไม่คำนึงว่าบ้านเก่าๆหลังนั้นมีความหมายต่อเลนนี่เพียงไร ในฐานะที่เป็นบ้านที่เธอใช้เป็นที่พักอาศัยมาตลอดชีวิต เบิลโยงบุคลิกภาพที่เห็นความสำคัญของวัตถุเหนือจิตใจของพวกฮอยเซอร์เข้ากับความเป็นนายทุนของพวกเขา และแสดงให้เห็นผ่านมุมมองของ The Au. ซึ่งมีบุคลิกบางประการคล้ายคลึงกับเลนนี่ ในกรณีนี้ คือการเป็นผู้มีรายได้น้อยและอารมณ์อ่อนไหวเมื่อเขาได้ไปสัมภาษณ์พวกฮอยเซอร์ เขาแสดงให้เห็นว่าสังคมปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับวัตถุและรูปลักษณะภายนอกมากเกินไป จนกระทั่งมนุษย์กลายเป็นสิ่งมีชีวิตเล็กๆที่แทบจะไร้ความสำคัญ เช่น เมื่อเขาเดินทางไปยังอาคารหรูหราที่ใช้เป็นที่นัดหมาย เนื่องจาก The Au. เป็นนักเขียนรายได้น้อยและมีพื้นเพมาจากครอบครัวชนชั้นกลางระดับล่าง ดังนั้นการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าและรองเท้าเก่าๆของเขาจึงเป็นกลายเป็นจุดที่ทำให้ผู้ที่ทำงานอยู่ในอาคารมองเขาด้วยสายตาดูถูก ตั้งแต่คนเฝ้าประตูไปจนถึงเลขานุการของฮอยเซอร์ รวมไปถึงการวางตัวอย่างสุภาพและเป็นงานเป็นการของพวกฮอยเซอร์ ที่ทำให้เขารู้สึกราวกับว่ากำลังมาเจรจาต่อเรื่องธุรกิจมากกว่าการมาสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับเลนนี่ จนทำให้เขาเกิดความรู้สึกประหม่าดังที่เขาบอกว่า

On the way there the Au. felt some qualms: when confronted by the truly prestigious, his lower-middle-class nature always reacts with trepidation; his extremely lower-middle-class background causes him to enjoy being there yet to feel out of the place. With the quaking heart he

entered the lobby of that exclusive building...³⁷

นอกจากนี้ เมื่อยังวิจารณ์ความเป็นนายทุนของฮอยเซอร์ผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องที่ใช้ทำการสัมภาษณ์ คือ เมื่ออดีตซึ่งมีอายุมากได้ทำเสียของ The Au. ขาดโดยบังเอิญ แม้ว่า The Au. จะยืนยันว่าเขาสามารถนำเสียกลับไปทำการซ่อมแซมเองได้ แต่หลานชายทั้งสองของอดีตกลับพยายามที่จะชดเชยความเสียหายของปู่ของตนด้วยเงินที่มีมูลค่ามากกว่าและเสียตัวใหม่ ที่เขายังอ้างว่าจะเป็นเสียที่มีคุณภาพดีกว่าเสียตัวเก่าของ The Au. แต่เมื่อ The Au. ยังคงยืนยันความตั้งใจดั้งเดิมของเขา แวร์เนอร์กลับกล่าวเป็นเชิงตำหนิถึงประหลาดใจในความไม่สนใจค่าทดแทนของ The Au. ว่าเป็นสิ่งประหลาด (abnormal) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเบิลสร้างสถานการณ์ดังกล่าวเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นทัศนคติของเขาเกี่ยวกับเงิน ผ่านความคิดของ The Au. ซึ่งเป็นตัวแทนของชนชั้นกลางระดับล่างที่มีรายได้น้อยกว่า ในบางสถานการณ์ เงินไม่อาจแทนที่ความรู้สึกได้ ความรู้สึกในที่นี้คือ ความรู้สึกผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งของซึ่งเชื่อมโยงผู้เป็นเจ้าของกับอดีตและผู้คนที่เคยเกี่ยวข้องกับสิ่งของนั้น เบิลใช้เสียของ The Au. เป็นตัวแทนของสิ่งของดังกล่าว เพราะ The Au. สวมใส่เสียตัวนี้มาเป็นเวลานานหลายปี รอยขาดเก่าๆทำให้เขานึกถึงการเดินทาง สถานที่และบุคคลที่เขาเคยเจอในอดีต เคยเป็นที่ๆเขาใช้จัดซื้อความสั้นๆในยามที่หากกระดาศไม่ได้ และบางครั้งเขานอนหลับด้วยความอ่อนเพลียโดยมิได้ถอดเสียออก สิ่งที่ฮอยเซอร์คิดว่าเป็นเรื่องประหลาดและดูไร้เหตุผลกลับเป็นสิ่งที่ The Au. เห็นว่ามีเหตุผล จะเห็นได้ว่า เบิลกำลังนำผู้อ่านมาสู่ประเด็นเรื่องการวัดคุณค่าของสิ่งต่างๆภายใต้บริบทของสังคมสมัยใหม่ ยุคที่ผู้คนส่วนใหญ่เห็นเงินเป็นพระเจ้า เบิลใช้ความคิดของ The Au. แสดงให้เห็นถึงความไร้หัวใจและการไม่พยายามเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นของควอร์ทและแวร์เนอร์ว่า เป็นคุณสมบัติของนายทุนที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้น ซึ่งปรากฏผลในวรรณกรรมเป็นความเดือดร้อนเรื่องที่อยู่ของเลนีและทัศนคติที่พวกฮอยเซอร์และเพื่อนบ้านที่ไม่รู้จักเธอดีมีต่อเธอ เท่ากับว่าเบิลกำลังวิพากษ์สังคมทุนนิยมและวัตถุนิยมที่เขามีชีวิตร่วมสมัยอยู่ เบิลให้ The Au. คิดในใจเป็นการแสดงความเห็นต่อการกระทำของฮอยเซอร์ทั้งสองโดยใช้ถ้อยคำที่เรียบง่ายแต่สามารถกระทบใจและก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บแสบแก่นายทุนว่า บรรดานายทุนเป็นพวกไร้หัวใจไม่สามารถเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นที่เห็นว่าเป็นของบางอย่างมีค่ากับความรู้สึกจนไม่อาจแลกได้ด้วยเงิน

Obviously such a conversation could lead nowhere.

How can you explain to a person that you happen to be

³⁷ Heinrich Böll, *Group Portrait with Lady*, trans. Leila Vennewitz, p. 332.

attached to your old jacket, and that you can't take it
 off (...) Isn't restoration an easy enough word to understand?
 It may well be that people after whom parts of a city are
 named which they have build on their own land suffer
 a well-nigh metaphysical exasperation when obliged to
 acknowledge that there are apparently somethings,
 even jackets, for which the owner cannot be compensated
 with money.³⁸

นอกจากเบิลจะวิจารณ์นายทุนในแง่ที่คนเหล่านี้เป็นผู้ให้ความสำคัญแก่วัตถุมากกว่าจิตใจแล้ว เบิลยังชี้ให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างลัทธิเผด็จการกับลัทธิทุนนิยมอีกด้วยว่า แนวคิดทั้งสองเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่กันและกันอยู่

เหตุการณ์ในวรรณกรรมที่ชี้ให้เห็นทัศนคติดังกล่าวของเบิล คือการที่พวกฮอยเซอร์ต้องการไล่ที่เลนีนนั้น เป็นเพราะพวกเขาวิตกกังวลว่าไม่เพียงแต่เลนินกับเลฟผู้เป็นลูกชายเท่านั้นที่อาศัยอยู่ในบ้าน แต่ยังมีผู้เช่าชาวเยอรมันที่มีรายได้น้อยและชาวต่างชาติ ทั้งตุรกี อิตาลีและกรีซ ที่เข้ามาหางานทำในเยอรมนีอาศัยอยู่ร่วมกับเธอ แม้ควอร์ทจะกล่าวว่า พวกเขาไม่ได้มีอคติต่อคนงานเหล่านี้ในฐานะที่คนเหล่านี้เป็นชาวต่างชาติ แต่เหตุผลที่เขาแจ้งแก่ The Au.คือการที่คนเหล่านี้เป็นคนงานรายได้น้อย และเกือบทั้งหมดเป็นลูกจ้างในหน่วยซบรถขนขยะและกวาดถนนของเมือง รายได้น้อยนิดของบุคคลเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้ควอร์ทตัดสินใจว่า พวกเขาเป็นคนที่อยู่ในชนชั้นที่ไม่เหมาะสมกับสถานที่ที่เป็นใจกลางย่านธุรกิจอย่างบ้านของเลนิน โดยที่ลืมไปแล้วว่า คนงานรายได้น้อยเหล่านี้แต่เดิมรัฐบาลเยอรมนีได้เชิญให้พวกเขาเดินทางมายังเยอรมนีเพื่อทำงาน คนงานเหล่านี้เป็นแรงงานสำคัญกลุ่มหนึ่งที่ช่วยให้เยอรมนีฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็วหลังสงคราม

จากมุมมองของควอร์ท ทำให้กล่าวได้ว่า เบิลยังคงมองเห็นผู้เผด็จการที่แฝงอยู่ในคราบของนักธุรกิจที่คอยแต่แสวงหาผลกำไรจากผู้ที่ย่อแอกว่า ในที่นี้คือคนจนที่ไม่มีเงินหรืออำนาจใดๆที่จะใช้ต่อรองได้ การกีดกันหรือแบ่งแยกกันเองในหมู่มนุษย์ยังคงมีอยู่ ไม่ต่างจากสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เพียงแต่ผู้ที่มีอำนาจได้เปลี่ยนโฉมหน้าจากผู้ปกครองที่ชื่นชอบในลัทธิเผด็จการมาเป็นนักธุรกิจที่ใช้อำนาจทางการเงินของตนในการบีบบังคับผู้อื่นให้คอยทำตามความประสงค์ และจากการ

³⁸ Ibid., pp. 338-339.

เหยียดเชื้อชาติมาเป็นการเหยียดความจน ด้วยการอ้างหลักการทางเศรษฐศาสตร์เรื่องการให้เช่าช่วงของเลนี เนื่องจากเงินค่าเช่าที่เลนีเก็บจากผู้เช่าทั้งหลายนั้น มีจำนวนเท่ากับที่เธอต้องจ่ายเป็นค่าเช่าของเธอแก่ฮอยเซอร์ เพราะเธอไม่ต้องการหากำไรจากผู้อื่น การกระทำของเลนีจึงกลายเป็นสิ่งที่ฮอยเซอร์เรียกว่า เป็นวิธีที่เหลวไหลเพราะขัดกับจุดยืนทางเศรษฐศาสตร์ของเขา

...Kurt Hoyer (...) who maintained they had nothing against foreign workers, they had no racial prejudices, but one must be consistent (...) the trouble was that she was collecting – and this really was madness and contrary to the conclusions reached even by socialist economic doctrine – she was collecting in rents exactly what she was paying out herself (...) it was hard to see why all the tenants and/or subtenants should be employed by the city garbage-collection and/or street-cleaning departments.³⁹

อันที่จริง เบิลได้แสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นนักลงทุนที่เห็นแก่เงินของแวร์เนอร์และควร์ทไว้ตั้งแต่ตอนที่ทั้งสองยังเด็ก ในขณะที่ สงครามโลกครั้งที่ 2 ยังดำเนินอยู่ และก่อให้เกิดความขาดแคลนทั้งอาหารและบุหรี่ยุค เด็กทั้งสองได้เก็บเอากันบุหรี่ยุคที่เพลเซอร์ทิ้งแล้วมารวมกันแล้วมวนเป็นบุหรี่ยุคใหม่ไปหลอกขายให้แก่เขาในราคาที่แพงลิบลิว โดยอ้างว่าเป็นราคาของสินค้าในสงคราม โดยที่เพลเซอร์ไม่รู้ว่าบุหรี่ยุคนั้นเป็นของที่ตนทิ้ง แต่ภายหลังความลับของเด็กทั้งสองถูกเปิดเผย และเพลเซอร์ได้ตำหนิต่างอย่างรุนแรงเพราะเขาเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่หลอกลวง เพราะเขาเป็นคนสะอาดและไม่สูบบุหรี่ที่เหลือทิ้ง แม้ว่าจะเป็นบุหรี่ยุคของเขาเองก็ตาม อีกแง่หนึ่ง ผู้อ่านจะเห็นว่า การกระทำของเด็กทั้งสอง แม้จะคล้ายกับการกระทำของเพลเซอร์เมื่อครั้งที่เขาเคยเก็บเอาฟันทองและของมีค่าอื่นๆของคนที่ย่ำแย่แล้วมาขาย แต่สิ่งที่ทำให้การกระทำของสองฝ่ายแตกต่างกันคือ จุดประสงค์ในการกระทำ กล่าวคือเพลเซอร์ทำเพราะไม่ต้องการให้สิ่งใดสูญหายไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่แวร์เนอร์และควร์ททำเพื่อหลอกเอาเงินเนื่องจากของที่ทั้งคู่ขายนั้นเป็นสิ่งที่สกปรกและไร้ค่า

³⁹ Ibid., pp. 340-341.

เมื่อหันกลับมาดูชีวิตของเลนี เราจะเห็นว่า ในขอบเขตของการวิพากษ์สังคมวัตุนิยม เบิลได้ใช้ชีวิตของเลนีในการสื่อให้เห็นชีวิตอันเป็นอุดมคติของเบิล นั่นคือการเป็นผู้มีอารมณ์อ่อนไหว การมีชีวิตอยู่ด้วยรายได้ที่พอเหมาะแก่ตัว อันเป็นบุคลิกที่ตรงกันข้ามกับคนในตระกูลฮอยเซอร์ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ตัวอย่างเช่น เลนียังคงเก็บรักษาหนังสือเก่า ยังคงชอบสวมรองเท้าคู่เก่า และเสื้อคลุมตัวเก่าที่เธอมักสวมใส่เป็นประจำเพราะเธอเห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ เหมือนกับที่ The Au. รักเสื้อที่เก่าและขาดของเขา เหตุผลที่เธอไม่ต้องการย้ายไปอยู่ในห้องชุดที่พวกฮอยเซอร์จัดไว้ให้ก็เพราะเธอไม่ต้องการที่จะแยกตัวออกจากความเป็นอยู่แบบเดิมในบ้านหลังเก่าซึ่งเธอรัก ผู้เช่าและเด็ก ๆ ซึ่งเป็นลูกของพวกเขาซึ่งเปรียบเสมือนเพื่อนสนิท

แม้จะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกหัวดีและไม่ยอมรับความก้าวหน้าก็ตาม แต่เลนีต้องการเงินที่เป็นรายรับในจำนวนที่เพียงพอต่อรายจ่ายเท่านั้น ดังนั้น การที่เธอไม่คล้อยตามคำแนะนำของพวกฮอยเซอร์ที่ต้องการให้เธอขึ้นค่าเช่าห้อง รวมทั้งการที่เลนีปฏิเสธที่จะย้ายเข้าไปอยู่ในห้องชุดที่ตกแต่งไว้อย่างเพียบพร้อมและไม่ต้องเสียค่าเช่าตามข้อเสนอของตระกูลฮอยเซอร์ จึงเปรียบเสมือนการปฏิเสธหลักการการประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ในแบบของฮอยเซอร์หรือการกลายเป็นนายทุนเสียเอง การกระทำของเลนีจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการเป็นอิสระจากอำนาจของนายทุนและเงินของพวกเขา เพราะเธอไม่ต้องการที่จะถูกควบคุมหรือบงการโดยเงินและข้อเสนอพิเศษที่พวกเขายื่นมาให้ แนวทางการดำเนินชีวิตของเลนีจึงเปรียบเสมือนตัวอย่างของการใช้ชีวิตในสังคมยุคใหม่ ยุคที่คนส่วนใหญ่วัดคุณค่าของทุกสิ่งทุกอย่างด้วยเงินตรา โดยไม่เว้นแม้แต่ชีวิตของคน

แม้กระนั้น เลนียังคงหนีไม่พ้นเงื้อมมือของนักลงทุนอย่างตระกูลฮอยเซอร์ เพราะพวกเขาได้ยื่นคำขาดให้เธอเก็บข้าวของออกจากบ้านภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งในนวนิยายนั้นเป็นวันสุดท้ายที่เลนีสามารถใช้ชีวิตในบ้านของเธอได้ เนื่องจากฮอยเซอร์ได้ว่าจ้างผู้รับเหมาให้มาทุบทำลายบ้านของเธอในวันรุ่งขึ้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงสุดท้ายของเรื่อง ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของเพื่อนและคนรู้จักเลนี จึงเปรียบเสมือนการรวมตัวกันของคนตัวเล็กๆ ในสังคมเพื่อที่จะช่วยกันปกป้องอิสระภาพของเลนีและสิทธิ์ที่จะอาศัยในบ้านเช่าของตน และเพื่อผดุงความยุติธรรมเพราะเป็นที่ทราบกันดีในหมู่เพื่อนเก่าของเลนีว่า ออตโต ฮอยเซอร์ได้ใช้ประสบการณ์อันซ้ำของทางธุรกิจของเขาโกงเอาบ้านไปเป็นของตน นอกจากนี้การกระทำของคณะผู้ช่วยเหลือเลนียังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจระหว่างเพื่อนมนุษย์โดยไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นหรือเชื้อชาติ เพราะผู้ที่มาช่วยเหลือเลนีนั้มีตั้งแต่เพลเซอร์และนางโฮลโรนเนอซาวียูที่เคยเป็นลูกจ้างของเพลเซอร์ ซึ่งพอจะมีฐานะอยู่บ้าง และทั้งสองเป็นบุคคลหลักในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เลนี ไม่เพียงเท่านั้น ผู้เช่า

บ้านที่มีรายได้น้อยและเพื่อนบ้านของเลนียังสมทบทุนคนละเล็กละน้อยตามอัตภาพ เช่นเฮลเซนข้าวราช การประจำเทศบาล เซอร์เทนชไตน์นักวิจารณ์ดนตรี เพื่อนบ้านที่มองเห็นความอ่อนไหวของเลนีผ่านเสียงเพลงที่เลนีร้องและเสียงเปียโน ส่วนกลุ่มผู้ช่วยเหลืออีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่ากลุ่มดำเนินการทางสังคม (the Social Action Committee) ประกอบด้วยตัวละครหลักคือโบกาคอฟ ทหารผ่านศึกและอดีตเชลยชาวรัสเซียผู้เป็นเพื่อนของบอริสในสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นผู้นำกลุ่ม และกรุนดทซ์ซึ่งเคยเป็นเพื่อนร่วมงานในร้านดอกไม้ และคนงานชาวต่างชาติทั้งหลายที่เป็นผู้เช่าช่วงของเลนี

เป็นที่น่าสังเกตว่า The Au. นักเขียนผู้บันทึกเรื่องราวในชีวิตของเลนีซึ่งเกริ่นไว้กับผู้อ่านในตอนต้นเรื่องว่า จะวางตัวเป็นกลางและจะไม่แสดงความรู้สึกส่วนตัวลงในรายงาน ชีวิตประวัติของเลนี ก็ยังอดไม่ได้ที่จะแสดงอารมณ์อ่อนไหวของตนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบางช่วง เช่น เขาร้องไห้เมื่อได้ยินเสียงเพลงที่เลนีร้อง รวมทั้งมอบเงินของตนแม้เพียงเล็กน้อยให้แก่กองทุนช่วยเหลือเลนี การกระทำของ The Au. อาจเป็นการบอกโดยนัยของเบิลต่อผู้อ่านถึง หน้าที่ ที่นักเขียนมีต่อสังคม ในที่นี้หมายถึงการদ্วงความยุติธรรมโดยการช่วยเหลือผู้ที่กำลังถูกรังแกอย่างเลนี และการเผยให้เห็นถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับเธอและคนใกล้ตัว

แม้ว่าในตอนจบของเรื่อง การดำเนินความช่วยเหลือของทุกคนจะเป็นเพียงการประวิงเวลา การรื้อบ้านของเลนี แต่หากจะมองไปในบ้านกรุยเทน เราจะพบสังคมเล็กๆสังคมหนึ่งที่เป็นที่รวมของคนหลายชาติหลายภาษา แตกต่างทั้งด้านศาสนาและวัฒนธรรม พวกเขาสามารถรวมตัวกันก็เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งชีวิตกำลังตกอยู่ในความลำบากเพื่อช่วยให้เธอมีชีวิตอยู่อย่างเป็นอิสระจากการควบคุมของอำนาจที่คอยบงการชีวิตมนุษย์ในเรื่อง นั่นคืออำนาจเผด็จการที่แฝงอยู่ในคราบของนักลงทุน การที่เบิลชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงกันระหว่างลัทธิเผด็จการและทุนนิยม ก็เพื่อเตือนใจผู้อ่านให้ระวังถึงอำนาจที่คอยมองหาเหยื่อ ซึ่งก็คือมนุษย์เพื่อบงการและจัดการให้สิ่งต่างๆเป็นไปตามประสงค์ โดยไม่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรม